

En framtidsanalys av Värmlands län 2017

Förutsättningar för företagande,
jobb och tillväxt

Författare: Ellen Karlsson

Ellen Karlsson, Projektledare Svenskt Näringsliv.

Om rapporten:

Rapporten baseras på statistik, studier, rapporter samt på intervjuer med personer som på olika sätt är verksamma i Värmlands län. För att göra rapporten läsvänlig används inte fotnoter. Den som är intresserad av att läsa mer hänvisas till källförteckning.

Förord

Vi har förmånen att träffa många fantastiska företagare varje vecka. Berättelserna är olika. Det är också synen på framtiden. Det finns de som ser en ljus framtid med ökad produktion och försäljning. Men, det finns också de som ser stora utmaningar. Många oroar sig för förändringar som försämrar förutsättningarna för företagande och möjligheter att växa. Tyvärr ser vi att de som oroar sig över redan beslutade förändringar i regelverken och de som oroar sig över förslag som debatteras är har ökat.

Det är företagen som är jobbskapare och grunden för vår välfärd. Det vet nog de flesta politiker både i riksdagen och i kommunerna här i Värmland också. Men, det hörs på tok för sällan i samhällsdebatten. Många pratar om behovet av nya jobb, men steget innan, kopplingen till dem som skapar jobben saknas ofta.

Det saknas ju inte utmaningar i Sverige. En av de tuffaste är att många unga och utrikes födda har svårt att få ett jobb. Under flera år har ett stort antal flyktingar och deras anhöriga sökt sig till Sverige. Det ställer nya krav på vårt samhälle. För att nå regeringens mål om lägst arbetslöshet i EU 2020 och för att klara integrationen behövs 460 000 fler jobb. Det är en utmaning olik någon vi tidigare sett, och den kommer att kräva nya reformer. Då blir det nödvändigt att lyssna på de som skapar jobben.

Ett bra företagsklimat, nationellt och lokalt är en nyckel för att fler företag ska kunna klara konkurrensen, kunna växa och anställa. Skillnaderna mellan hur företagare upplever företagsklimatet skiljer sig åt mellan kommunerna. I vårt län är Sunne den bästa kommunen att driva företag i, enligt företagen själva när de får betygsätta sina respektive hemkommuner.

Vi hoppas att du får en intressant läsning.

Urban Svanberg

Regionchef Svenskt Näringsliv i Värmland

Värmlands län

Fakta om Värmlands län

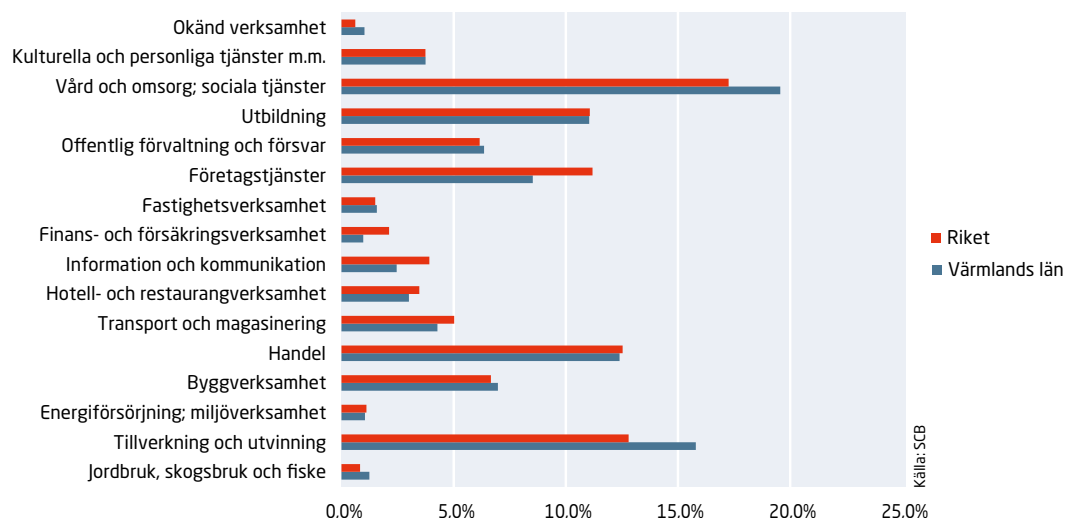
Residensstad	Karlstad
Landskap	Värmland
Antal Kommuner	16
Area	17 583 km ² - 8:e störst i Sverige
Folkmängd	276 740 - 12:e störst i Sverige

Källa: SCB

Industrin har länge varit central i Värmlands län då järnmalm har brutits sedan medeltiden och senare under 1600-talet var länet ledande inom den svenska järnindustrin. Under 1800-talet slogs många bruk ut och de återstående anläggningarna från Klarälven och västerut omvandlades till sågverk, massa- och pappersindustrier. När 1900-talet kom rationaliserades järn- och stålindustrin samt skogsindustrin. Idag återstår ett fåtal större industri- och tjänsteföretag som levererar produkter till basindustrin. Karlstadsregionen har utvecklats till ett världsledande skogsindustriellt kluster.

Idag växer också andra näringar fram inom livsmedelsindustrin, handelssektorn samt kreativa och kulturella branscher. Det är såväl stora internationella företag som små- och medelstora företag och lokala produktioner. En viktig förutsättning för näringslivets tillväxt och utveckling är den geografiska närheten till såväl Stockholm, Oslo och Göteborg. Karlstads universitet är även en viktig motor för regionen där nya spännande samverkansmöjligheter växer fram. Källa: Länsstyrelsen Värmland.

Diagram 1. Procentuell andel sysselsatta per region och näringsgren, 2014.

Innehåll

Förord	1
Värmlands län	2
Företagsklimat	4
Lokalt företagsklimat	4
Attityder till företagande	6
Konkurrens från kommunens verksamheter mot privata företag	8
Marknadsförsörjning	8
Kommunens tillämpningar av lagar och regler	9
Arbetsmarknad	10
Arbetslöshet	11
Ungdomsarbetslösheten	11
Vardagsjobb	12
Reformer för jobb	13
Löner	14
Utbildning	17
Utbildningsnivå	18
Matchning	19
Skolans attityder till företagande	21
Ung Företagsamhet	22
Företagsamhet	23
Företagsamheten 2016	24
Värmlands företagsstruktur	26
Befolkningsutveckling	28
Befolkningsutveckling i Värmlands län	28
Försörjningsbörda	29
Tillväxt	31
Sysselsättning	31
Företagarpanelen	31
Analys	34
Nationellt	34
Regionalt	35
Kompetensförsörjning	35
Värmland behöver fler arbetsgivare/jobbskapare	36
Företagande inom skola, vård och omsorg	36
Källförteckning	37
Sidor	38

Företagsklimat

En modern ekonomi är ett avancerat kretslopp där varje nytt jobb skapar en positiv spiral. Det är därför ett gott företagsklimat är så viktigt och utgör grunden, blodomloppet, för vårt välstånd och vår välfärd – välfärdsavtrycket.

Med ”välfärd” menas generellt olika tjänster (eller bidrag) som den offentliga sektorn tillhandahåller. Det vill säga sådant som i Sverige finansieras med skattemedel. För att detta ska fungera krävs förstås att det finns något att beskatta. Det krävs en privat sektor som beskattas för att det ska bli pengar till välfärden. Kärnan i den privata sektorn är företagen, näringslivet, som ger jobb.

Varje gång någon får ett nytt jobb i den privata sektorn inträffar en rad positiva spridningseffekter. Företaget ökar sin omsättning. Det innebär bland annat att företagets underleverantörer får mer att göra, att de kan växa och anställa. Det kan också innebära att företag som säljer olika tjänster (städning, IT-support, transporter m.m.) kan få sälja fler tjänster. En annan aspekt är att den som blivit anställd använder sin lön till olika saker – som att äta lunch på restaurang, köpa kläder eller kanske till att renovera sitt kök.

Lokalt företagsklimat

Sedan år 2001 presenterar Svenskt Näringsliv en rankinglista där statistik och enkät svar sammanställs över företagsklimatet i Sveriges 290 kommuner. Syftet med enkätundersökningen är att låta företagare i var och en av Sveriges alla kommuner ge sin bild av hur de tycker företagsklimatet i den egna kommunen är. En kommuns rankingplacering beror på företagens svar från enkätundersökningen och statistik från SCB och UC AB. Det är inte en ranking över vilka kommuner som gör mest för sitt företagsklimat.

I Värmlands län finns åtta av 16 kommuner bland topp 100 i landet. Sunne, Grums och Munkfors har länets bästa företagsklimat. Medan Hagfors, Eda och Filipstad hamnar i botten av länet. Forshaga är årets klättrare i Värmland, Kil når sin bästa placering någonsin och Eda sin bästa placering sedan år 2003. Karlstad backar och får sin sämsta placering sedan år 2001 och Kristinehamn är den kommun i länet som tappar flest placeringar och får sin sämsta placering sedan år 2003.

Rankingtabell - lokalt företagsklimat

Kommun	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Arvika	95	126	132	189	139	119	155	155
Eda	288	287	268	281	280	282	283	266
Filipstad	278	278	272	298	274	237	285	223
Forshaga	253	244	235	191	242	206	257	191
Grums	190	212	160	160	156	145	101	54
Hagfors	252	276	289	245	259	280	287	276
Hammarö	155	137	93	72	61	70	58	69
Karlstad	85	71	74	86	83	60	75	89
Kil	224	211	233	286	235	183	90	74
Kristinehamn	37	35	57	75	78	76	144	216
Munkfors	125	129	103	81	86	78	122	60
Storfors	135	147	196	262	132	136	242	208
Sunne	23	30	20	24	32	25	27	31
Säffle	173	188	137	156	129	132	113	86
Torsby	262	204	255	176	219	161	147	157
Årjäng	63	104	130	69	98	113	116	94

Källa: Svenskt Näringsliv/foretagsklimat.se

Betygsättning

Kommunernas betyg visas i tabellerna antingen som ett medelvärde eller som positiv andel. Betyg i enkäten sätts på en skala mellan 1 och 6 där 1 = dåligt och 6 = utmärkt. På frågan om hur kommunen konkurrerar med det privata näringslivet är istället alternativen 1 = i stor utsträckning och 6 = inte alls. Medelvärdet visar snittet av dessa betyg. Positiv andel är summan av antalet betyg som motsvarar 4 (bra) eller högre dividerat med totalt antal svar.

Dåligt	1 poäng
Inte helt godtagbart	2 poäng
Godtagbart	3 poäng
Bra	4 poäng
Mycket bra	5 poäng
Utmärkt	6 poäng

Attityder till företagande

Allmänhetens attityder till företagande

Allmänhetens inställning till och kunskaper om företagande har stor betydelse för det lokala företagsklimatet. Parametern nedan beskriver hur företagen upplever allmänhetens attityder till företagande. Av kommunerna i Värmlands län är det endast fyra av 16 kommuner som når upp till betyget bra. Resterande når upp till betyget godtagbart.

Allmänhetens attityder till företagande

Kommun	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2015	2016
Arvika	3,87	3,82	3,76	3,64	3,68	3,83	3,89	3,88
Eda	3,33	3,36	3,33	3,53	3,15	3,22	3,44	3,64
Filipstad	3,31	3,14	3,22	3,46	3,49	3,41	3,26	3,38
Forshaga	3,56	3,55	3,62	3,55	3,40	3,50	3,37	3,54
Grums	3,41	3,30	3,60	3,47	3,65	3,77	3,86	4,09
Hagfors	3,36	3,33	3,45	3,27	3,38	3,15	3,26	3,54
Hammarö	3,70	3,76	4,07	4,01	4,05	4,12	4,24	4,13
Karlstad	4,01	4,02	4,05	4,04	3,96	3,98	3,93	3,83
Kil	3,46	3,76	3,83	3,56	3,59	3,75	3,80	3,96
Kristinehamn	4,26	4,14	4,03	3,84	3,82	3,97	3,72	3,63
Munkfors	3,42	3,61	3,67	3,77	3,70	3,73	3,57	3,86
Storfors	3,64	3,43	3,36	3,21	3,50	3,51	3,60	3,32
Sunne	4,28	4,30	4,55	4,52	4,52	4,41	4,48	4,34
Säffle	3,69	3,69	3,87	3,94	3,70	3,73	3,77	3,85
Torsby	3,46	3,62	3,50	3,66	3,72	3,62	3,92	3,88
Årjäng	4,15	3,96	3,92	4,29	4,06	4,06	4,13	4,12
Sverigesnitt	3,76	3,73	3,8	3,84	3,81	3,82	3,86	3,86

Källa: Svenskt Näringsliv/foretagsklimat.se.

Kommunpolitikernas attityder till företagande

Politikernas syn på och samarbete med näringslivet är en avgörande faktor för det lokala företagsklimatet. Tabellen nedan beskriver hur företagarna i Värmlands län upplever kommunpolitikernas attityder till företagande. Munkfors och Grums är de kommuner som når upp till betyget bra. Eda är den kommun i länet som inte når upp till betyget godtagbart.

Kommunpolitikernas attityder till företagande

Kommun	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2015	2016
Arvika	4,08	3,67	3,87	3,64	3,63	3,79	3,62	3,53
Eda	2,97	2,75	2,91	2,78	2,88	2,77	2,82	2,73
Filipstad	3,22	3,08	3,19	3,56	3,60	3,45	3,10	3,16
Forshaga	3,47	3,39	3,55	3,71	3,40	3,30	3,16	3,43
Grums	3,33	3,34	3,53	3,65	3,39	3,55	3,74	4,01
Hagfors	3,20	3,21	3,70	3,41	3,31	3,18	2,90	2,85
Hammarö	3,47	3,49	3,87	4,01	3,94	3,85	3,73	3,68
Karlstad	3,75	3,75	3,83	3,95	3,78	3,89	3,80	3,61
Kil	3,13	3,27	3,19	3,31	3,09	3,17	3,52	3,90
Kristinehamn	4,81	4,60	4,28	3,84	3,68	3,78	3,41	2,91
Munkfors	3,78	3,90	3,97	4,12	4,22	4,00	3,77	4,30
Storfors	3,83	3,81	3,90	3,63	3,96	3,85	3,55	3,42
Sunne	4,56	4,26	4,63	4,65	4,49	4,36	4,15	3,83
Säffle	3,77	3,76	3,99	3,72	3,80	3,58	3,80	3,76
Torsby	2,93	3,34	3,25	3,62	3,40	3,63	3,48	3,19
Årjäng	4,64	4,16	4,03	4,21	3,92	3,59	3,66	3,74
Sverigesnitt	3,59	3,53	3,6	3,58	3,55	3,52	3,52	3,38

Källa: Svenskt Näringsliv/foretagsklimat.se.

Kommunala tjänstemäns attityder till företagande

Tjänstemännens syn på och samarbete med näringslivet är en lika viktig faktor som politiker och allmänhetens attityder. En bra attityd lägger grunden för en god dialog i samarbetet mot ett bra företagsklimat. Tabellen nedan beskriver hur företagarna upplever kommunala tjänstemäns attityder till företagande. Sunne, Munkfors och Grums når upp till betyget bra. Sunne kommun har dessutom haft en stabil trend sedan en längre tid tillbaka. Hagfors kommun har haft en negativ utveckling sedan 2009.

Kommunala tjänstemäns attityder till företagande

Kommun	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2015	2016
Arvika	3,90	3,51	3,76	3,54	3,58	3,62	3,52	3,36
Eda	3,03	2,84	3,05	2,67	2,99	2,77	2,66	2,82
Filipstad	3,34	3,14	3,38	3,54	3,69	3,48	3,09	3,33
Forshaga	3,48	3,33	3,62	3,74	3,32	3,35	3,17	3,46
Grums	3,23	3,26	3,71	3,75	3,59	3,78	3,91	4,12
Hagfors	3,13	3,20	3,71	3,29	3,17	3,15	2,77	2,66
Hammarö	3,44	3,54	3,87	3,71	3,59	3,70	3,68	3,69
Karlstad	3,61	3,73	3,67	3,70	3,46	3,60	3,55	3,34
Kil	3,04	3,22	3,09	3,23	3,00	3,07	3,46	3,66
Kristinehamn	4,40	4,34	4,12	3,95	3,84	3,98	3,47	3,11
Munkfors	3,74	3,92	3,92	4,11	3,98	3,90	3,74	4,11
Storfors	3,78	3,59	3,66	3,61	3,72	3,75	3,50	3,36
Sunne	4,36	4,10	4,37	4,41	4,23	4,20	4,21	4,15
Säffle	3,48	3,68	3,81	3,53	3,60	3,54	3,63	3,53
Torsby	2,93	3,18	3,17	3,53	3,28	3,49	3,54	3,39
Årjäng	4,32	3,93	3,80	3,84	3,72	3,29	3,52	3,59
Sverigesnitt	3,42	3,37	3,43	3,4	3,38	3,37	3,37	3,28

Källa: Svenskt Näringsliv/foretagsklimat.se.

Konkurrens från kommunens verksamheter mot privata företag

Gränsen mellan offentlig och privat sektor kan många gånger vara otydlig. Om de privata aktörerna inte har samma förutsättningar som de offentliga uppstår en osund konkurrenssituation från kommunen. Det kan bidra till att privata företagare inte vill starta företag där man vet att man inte kan konkurrera på lika villkor. Osund konkurrens hämmar därmed företags- och sysselsättningstillväxten genom att färre företag startas och att fler trängs undan. Tabellen nedan visar i vilken utsträckning företagen anser att kommunernas verksamheter tränger undan privat näringsverksamhet. Här har företagen fått svara enligt skalan 1 till 6 där 1 = i stor utsträckning och 6 = inte alls.

Konkurrens från kommunens verksamheter mot privata företag

Kommun	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2015	2016
Arvika	3,34	3,69	3,65	3,76	3,97	3,82	3,90	3,58
Eda	2,96	2,90	3,42	2,85	3,13	2,79	2,93	3,38
Filipstad	3,18	2,94	3,37	3,68	4,08	3,55	3,42	3,52
Forshaga	3,32	3,26	3,50	4,11	3,67	3,97	3,78	3,92
Grums	3,27	3,57	3,29	3,38	3,37	3,46	4,06	3,94
Hagfors	3,29	3,43	3,65	4,00	3,88	3,50	3,97	4,10
Hammarö	3,69	3,73	4,00	4,41	4,36	4,33	4,35	4,30
Karlstad	3,57	3,62	3,62	3,78	3,90	3,84	3,93	3,67
Kil	3,61	3,53	3,68	4,04	3,63	3,95	4,26	4,07
Kristinehamn	4,58	4,29	3,98	4,01	4,20	3,93	4,18	3,59
Munkfors	4,08	3,98	3,91	4,44	4,15	4,19	3,91	4,68
Storfors	3,73	3,87	3,56	4,36	4,24	4,09	3,77	4,03
Sunne	4,23	3,92	4,33	4,09	4,47	4,37	4,36	3,92
Säffle	3,94	3,37	3,78	3,81	4,19	4,12	3,92	4,27
Torsby	3,35	3,40	3,20	3,38	3,76	4,04	4,10	3,97
Årjäng	4,08	3,76	3,54	4,13	4,01	4,17	3,85	3,91
Sverigesnitt	3,56	3,42	3,41	3,78	3,77	3,76	3,82	3,8

Källa: Svenskt Näringsliv/foretagsklimat.se

Notis: frågans formulering ändrades 2011 från "Konkurrens från kommunens verksamheter mot de privata företagen" till "I vilken utsträckning anser du att kommunens verksamheter tränger undan privat näringsverksamhet?"

Marknadsförsörjning

Hur stor andel av hushållens inkomster som kommer från marknadsaktiviteter, till exempel lön från privata företag, föreningar och stiftelser beskrivs genom marknadsförsörjningsmättet. Marknadsförsörjningens storlek och utveckling är ett bra mått på hur företagsam en region är. Man kan också se marknadsförsörjningen som ett mått på det lokala näringslivets vitalitet och omfattning.

Samtliga kommuner i Värmlands län ligger under Sverigesnittet, vilket visar att länet är relativt svagt gentemot övriga riket. I tabellen nedan visas marknadsförsörjningsandelen i de olika kommunerna i Värmlands län.

Marknadsförsörjning

Kommun	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Arvika	47,85	43,13	44,93	47,30	47,26	46,25	46,66	46,27
Eda	52,53	48,44	50,70	52,13	51,82	50,23	50,59	50,08
Filipstad	45,28	42,93	44,19	45,49	45,06	44,34	43,75	43,77
Forshaga	46,98	45,45	46,17	47,16	46,77	45,23	45,53	45,66
Grums	52,21	49,72	51,04	52,40	52,16	51,31	51,22	50,84
Hagfors	45,20	42,05	44,27	46,24	46,16	45,14	44,86	47,33
Hammarö	52,33	51,01	51,60	52,15	51,82	50,81	50,89	50,69
Karlstad	48,96	47,49	47,93	48,85	48,45	47,65	47,82	47,98
Kil	48,99	46,90	48,18	49,44	49,11	48,31	47,85	47,77
Kristinehamn	47,68	45,43	45,54	46,22	45,65	44,48	44,38	44,18
Munkfors	46,40	43,34	44,92	47,67	46,77	45,22	46,79	45,96
Storfors	51,44	48,43	47,47	48,95	48,36	47,00	45,27	45,94
Sunne	47,78	46,04	47,36	48,32	47,10	46,81	46,85	46,72
Säffle	48,18	45,56	46,14	47,39	47,66	46,63	45,58	46,09
Torsby	40,86	39,71	41,09	42,49	42,27	41,80	41,76	41,59
Årjäng	49,17	49,75	50,58	51,65	53,32	52,36	51,82	51,80
Sverigesnitt	54,72	53,39	54,35	55,22	54,92	54,26	54,53	54,63

Källa: Svenskt Näringsliv/foretagsklimat.se

Kommunens tillämpningar av lagar och regler

Parametern nedan visar hur företagen i länet ser på kommunens tillämpning av lagar och regler. Tillämpningen handlar om effektivitet i ärendehantering, förståelse för företagets ärende och återkoppling om vilka möjligheter som finns. I Värmland uppnår ingen av kommunerna betyget bra (4), däremot får alla förutom Eda och Hagfors betyget godtagbart (3). Nio av 16 kommuner förbättrar sitt resultat från föregående år.

Kommunens tillämpningar av lagar och regler

Kommun	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2015	2016
Arvika	3,63	3,53	3,61	3,51	3,33	3,42	3,43	3,41
Eda	2,92	2,96	2,97	2,75	3,04	2,62	2,64	2,81
Filipstad	3,28	3,28	3,23	3,40	3,45	3,33	3,05	3,34
Forshaga	3,31	3,35	3,49	3,46	3,23	3,45	3,16	3,48
Grums	3,32	3,30	3,57	3,69	3,38	3,41	3,58	3,94
Hagfors	3,10	2,96	3,26	3,15	3,03	3,12	2,78	2,86
Hammarö	3,36	3,37	3,57	3,67	3,40	3,30	3,49	3,34
Karlstad	3,43	3,52	3,56	3,36	3,30	3,43	3,36	3,35
Kil	3,21	3,18	3,00	3,20	3,19	3,18	3,54	3,21
Kristinehamn	4,20	3,92	3,76	3,70	3,47	3,69	3,38	3,11
Munkfors	3,71	3,86	3,90	3,92	3,88	3,81	3,58	3,92
Storfors	3,61	3,52	3,54	3,55	3,69	3,62	3,06	3,22
Sunne	4,19	3,83	4,09	4,02	3,92	3,80	3,85	3,76
Säffle	3,59	3,44	3,67	3,44	3,62	3,55	3,51	3,58
Torsby	3,02	3,22	3,03	3,57	3,29	3,67	3,41	3,43
Årjäng	3,57	3,40	3,34	3,44	3,24	3,00	3,25	3,10
Sverigesnitt	3,32	3,27	3,3	3,28	3,25	3,23	3,25	3,19

Källa: Svenskt Näringsliv/foretagsklimat.se

Arbetsmarknad

Karlstad år 2037. Det är en positivt förändrad kommun som visar sig efter 90-talisternas intåg i debatten. De ställde större krav på arbetsmarknad och stadsplanering. Egen bil är inte längre en helig ko, då kollektivtrafiken inom kommunen är utmärkt. Den här generationen vill förverkliga sig själva genom att jobba hårt och ha kul, men jagar inte några guldmedaljer i arbetslivet. Centrum har gått från traditionell till modern handel. Karlstad var en av de första kommunerna i landet att anamma "virtual reality shopping".

Tillbaka till nutid. Scenariot ovan kanske känns avlägset för många. En vision att sträva efter är viktigt om möjligheter ska skapas och samhället utvecklas, enligt Alexander Torin. Han är distriktsordförande i Moderata Ungdomsförbundet (MUF) Värmland, ledamot i kommunstyrelsen och politisk sekreterare i Nya Moderaterna Karlstad.

Vad krävs för att nå visionen om Karlstad?

– Större städer skapar förutsättningar för större idéer. Vi politiker måste vara modiga i stadsplanering och infrastruktur, men också våga prioritera bostäder. Det bästa du kan göra i karriären är att flytta till en större stad, även om kostnaderna bli större får du bättre lön. Vi kan skapa mindre sårbarhet om vi vågar satsa på Karlstad – kanske offra vissa grönområden, bygga på höjden och flytta på befintliga vägar. Men det handlar också om att skapa ett bra företagsklimat där näringslivet växer och skapar fler arbetstillfällen. Lika mycket som det handlar om att bygga fler bostäder, behöver vi skapa förutsättningar för fler och attraktiva jobb. Vi vill ju inte att nytexaminerade från Karlstads universitet ska flytta härifrån efter avslutade studier – det är viktig kompetens för framtiden.

Vi behöver också bli bättre på att serva småföretag. Min bild är att vi fokuserar på de stora företagen, kanske av naturliga skäl då skattekraften kommer från dem. Men vågar man inte bry sig om de allra minsta, så blir det jobbigt när de stora väljer att flytta. Då står vi utan ett näringsliv och måste börja om.

Vad krävs för att lyckas?

– Det är lätt att stirra sig blind på det man redan har idag, så första steget är att lyssna på näringslivets behov. Det är lätt att planerna blir storskaliga när man pratar framtid utifrån markplaneringar och konkurrenskraft. Därför är det minst lika viktigt att vi prioriterar vårt arbete utifrån ledtider, effektivisering i processer och service mot företagen. Det gynnar alla, stora som små aktörer. Att företagsklimatet blir allt sämre, är något vi måste ta på allvar. Ett samhälle kan först byggas när resurser finns och vi ska inte glömma var våra skattepengar kommer ifrån.

2 snabba från MUF för ett välmående näringsliv

1. Flexibel och snabbare lagstiftning för att det inte ska hindra framtidens utveckling. Vi måste vara beredda på förändringar och inte försvåra för oss själva. Om politiker försöker hejda teknikutvecklingen kommer de att misslyckas. Frågan är då vilken kostnad det blir för skattebetalarna.
2. Reformera LAS. Slopa regeln om 2 års anställning. Anställningstrygghet idag kan inte utgå från tid på arbetsplatsen, det anser vi vara åldersdiskriminerande. Trygghet skapas via den egna kompetensen och i dialog med arbetsgivaren. LAS

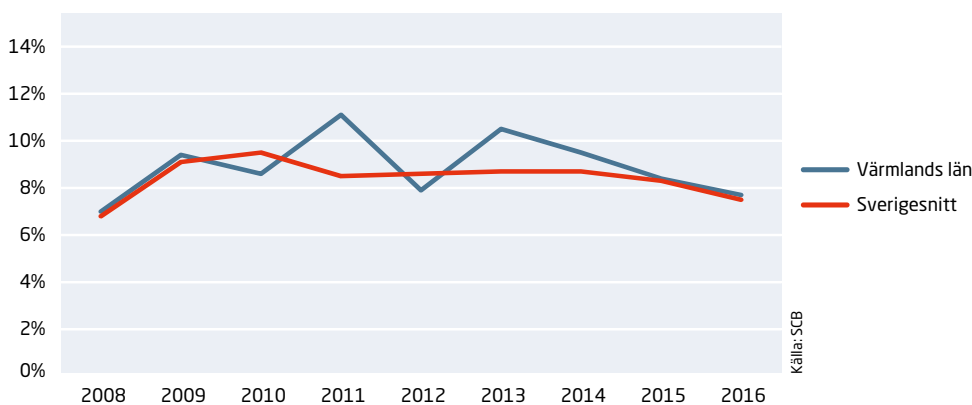
behöver uppdateras efter 2000-talets arbetsmarknad som ställer höga krav på flexibilitet. Om vi ska ha anställningsskydd i lag, bör man skriva en lag som inte utelämnar en generation, alltså dagens nya arbetstagare.

Arbetslöshet

I arbetslöshetsstatistiken ingår personer som inte är sysselsatta, kan börja ett arbete inom 14 dagar och aktivt har sökt arbete under de senaste fyra veckorna eller inväntar att börja ett arbete inom tre månader efter mätveckan. Ibland kan både arbetslöshet och sysselsättning öka, eller minska och det kan vara lätt att förvirras av begreppen. Om arbetskraften växer så kan både antal sysselsatta personer och antal arbetslösa personer öka samtidigt.

Värmlands län har en marginellt högre arbetslöshet än Sverigesnittet. 2016 uppgick arbetslösheten i Värmlands län till 7,7 procent och 7,5 procent i Sverige. Diagrammet nedan visar Q2 respektive år.

Diagram 2. Arbetslösa i procent (%)

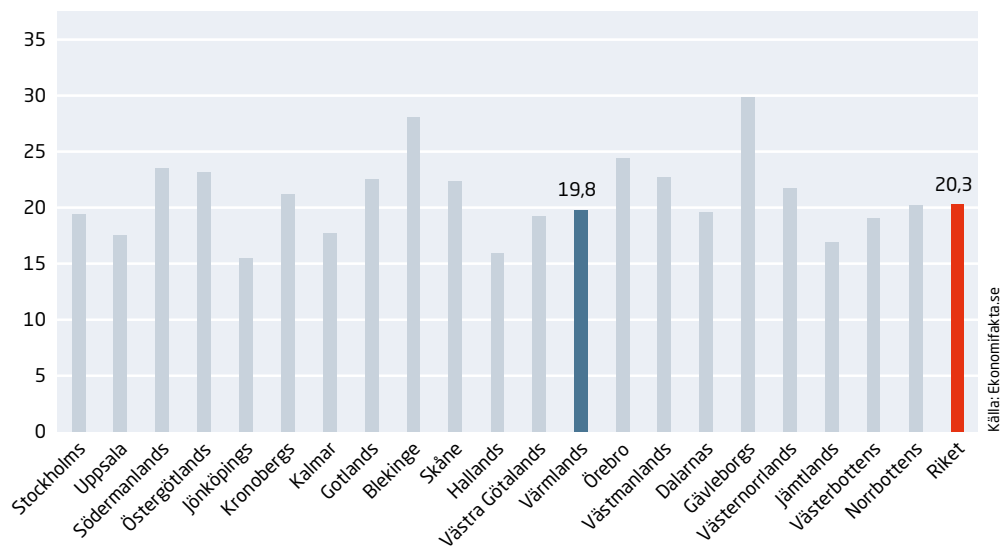

Ungdomsarbetslösheten

Unga är en speciell grupp i och med att många är heltidsstuderande som inte arbetar eller söker jobb och då inte tillhör arbetskraften. Men vissa heltidsstuderande är ändå medräknade i statistiken. Studerande som arbetar vid sidan av studierna räknas som sysselsatta och ingår i arbetskraften. Heltidsstuderande som aktivt söker jobb och kan och vill ta ett arbete inom 14 dagar eller väntar på att börja ett jobb inom tre månader räknas som arbetslösa och ingår också i statistiken.

Ungdomsarbetslösheten är väsentligt högre än genomsnittsarbetslösheten i Sverige. Ungdomsarbetslösheten ökade under finanskrisen 2009, men redan innan krisen låg den över 20 procent. Det tyder på att det finns strukturella orsaker bakom de höga nivåerna, till exempel höga ingångslöner, turordningsregler och dålig samverkan mellan utbildning och näringsliv. (Ekonomifakta, ”ungdomsarbetslöshet”, ekonomifakta.se). Värmlands län hade 2015 lägre ungdomsarbetslöshet än riket, 19,8 procent jämfört med 20,3 procent.

Diagram 3. Ungdomsarbetslöshet (15-24 år) per län, 2015.

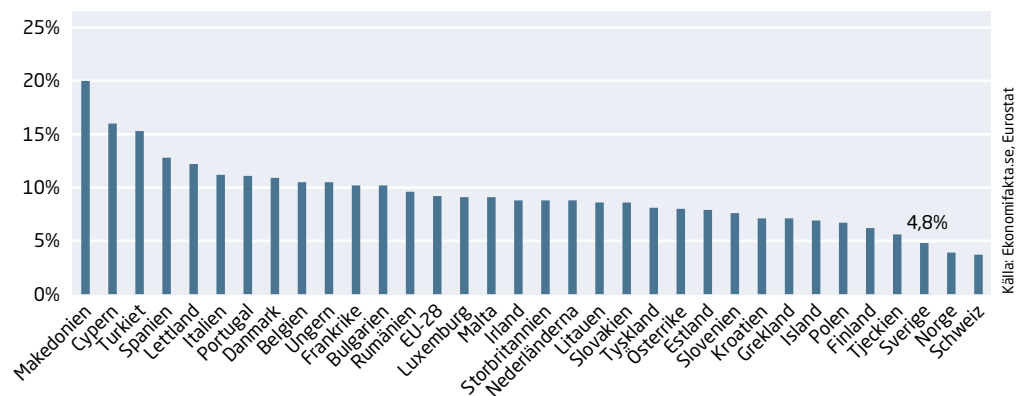

Notis: Gotlands siffra är från 2014.

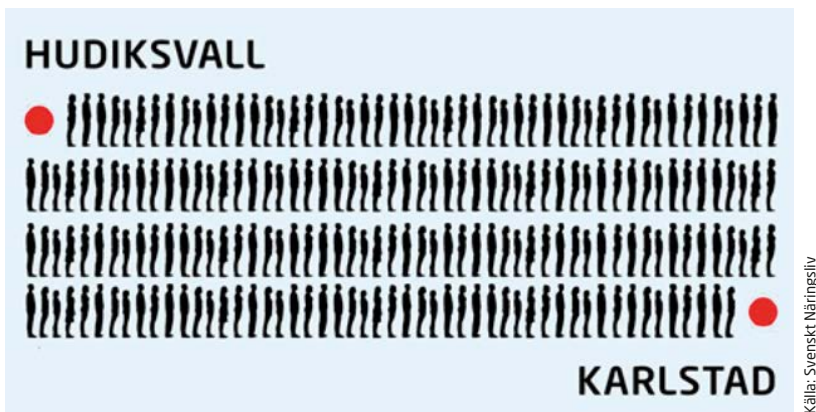
Vardagsjobb

Sverige är det land inom EU som har lägst andel enkla jobb, det vill säga jobb som inte kräver någon utbildning eller endast grundläggande sådan. Nedan visas ett diagram över andelen anställda i yrken med inga eller låga utbildningskrav. ISCO-08 är ett internationellt överenskommet system för att klassificera jobb baserat på hur kvalificerade de är. Storleken på den grupp som har lägst utbildningskrav, så kallade enkla jobb, varierar betydligt mellan olika länder. Inom EU är det till exempel vanligare med enkla jobb i Sydeuropa, men även länder som Danmark och Belgien ligger över genomsnittet.

Diagram 4. Andel anställda i yrken med inga eller låga utbildningskrav.

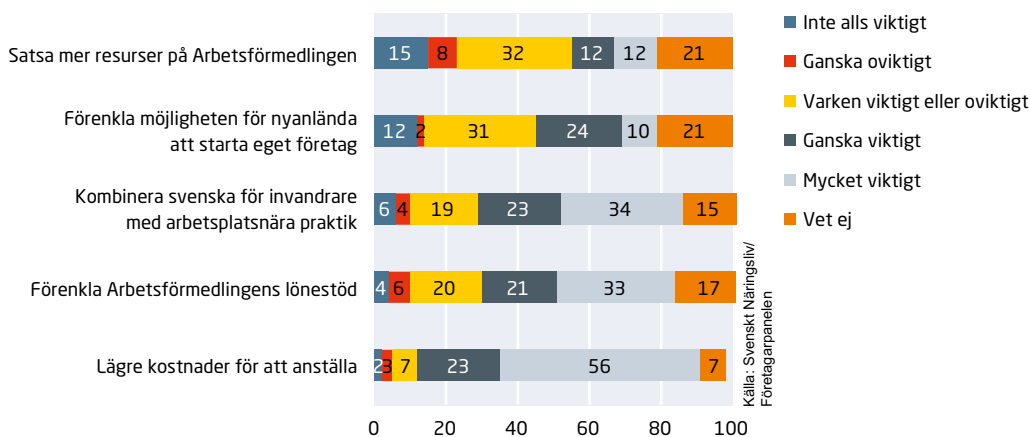
460 000 jobb krävs för att nå regeringens mål om lägst arbetslöshet i EU år 2020 och klara integrationen. Det motsvarar en kö från Hudiksvall till Karlstad.

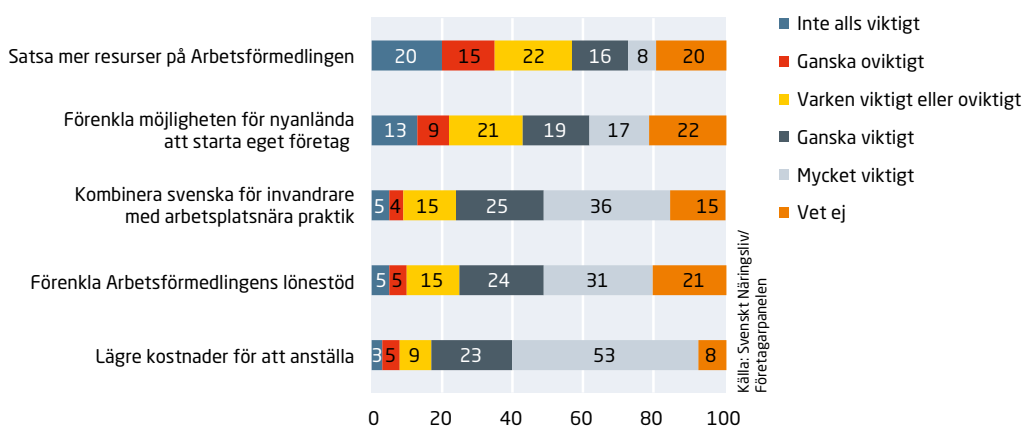
Reformer för jobb

I en undersökning med Svenskt Näringslivs Företagarpanel ställdes en fråga om företags möjlighet att medverka till integration och skapa jobb. På frågan ”Vilka reformer anser du skulle vara viktiga för att ditt företag ska kunna anställa eller anlita nyanlända i högre utsträckning?” svarar företagen från länet, som deltar i Företagarpanelen, enligt nedan. Sammanställningen gjordes i december 2016.

Diagram 5. Reformer för att anställa i högre utsträckning, Värmlands län (%)

Diagram 6. Reformer för att anställa i högre utsträckning, region Väst (%)

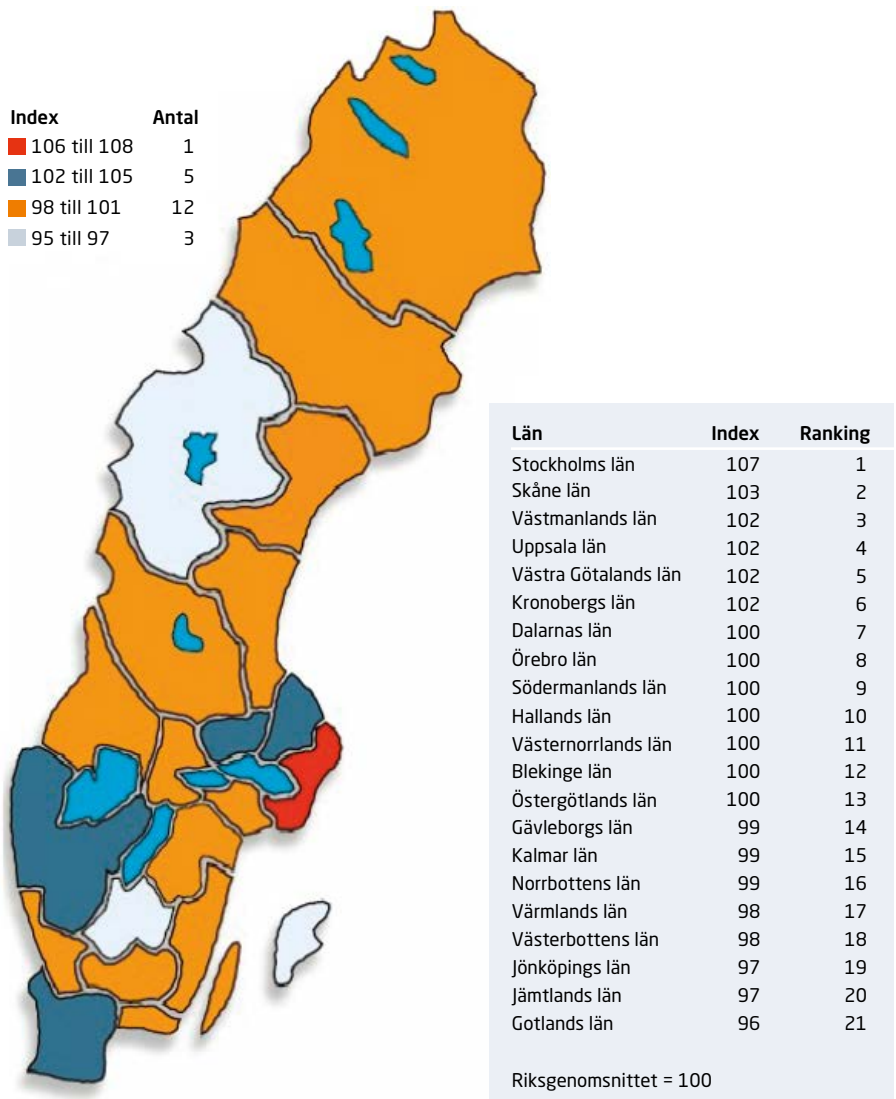
Notis: Region Väst avser i denna undersökning Hallands län, Jönköpings län, Västra Götalands län och Värmlands län.

Löner

Löneläge

I rapporten ”Fakta om löner och arbetstider 2016” sammanställd av Svenskt Näringsliv, jämförs det relativa löneläget mellan länen.

Relativt löneläge per län, medarbetare och tjänstemän.

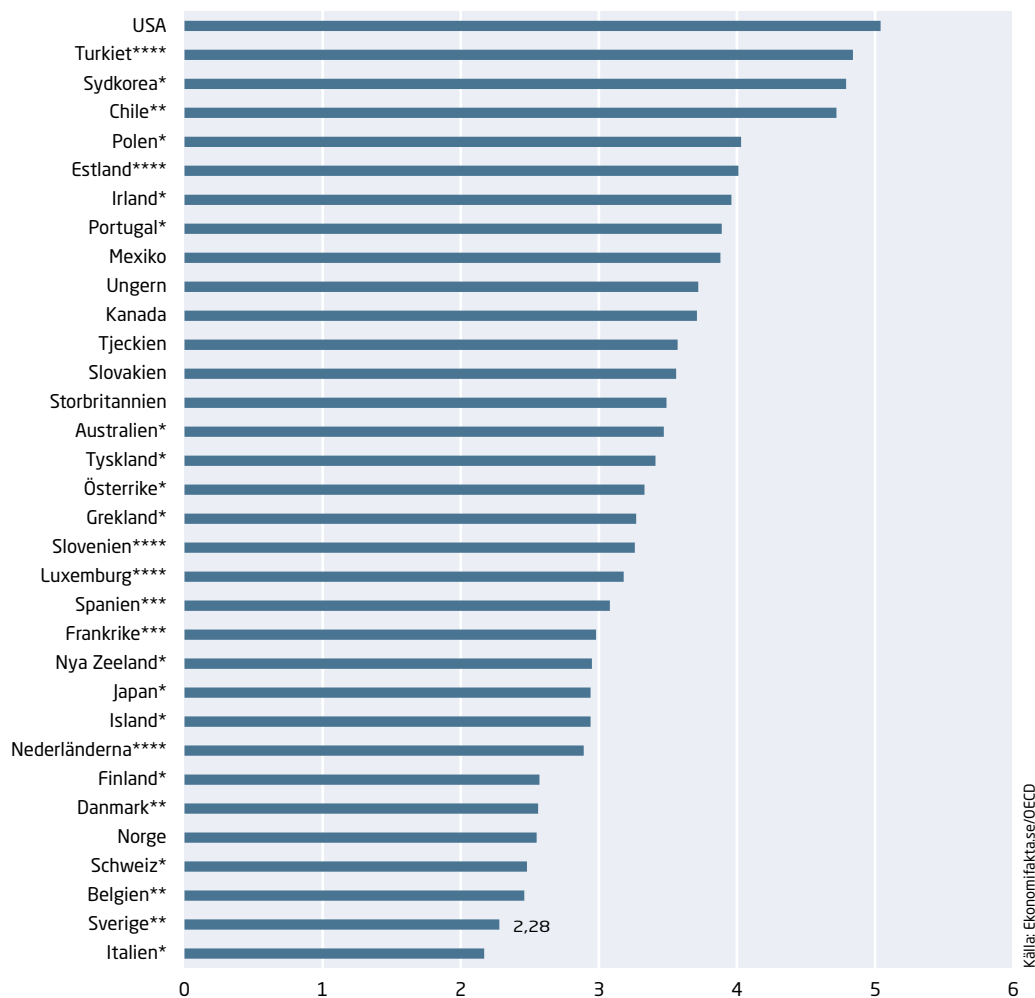

Lönespridning

I diagrammet nedan visas lönespridningen i olika länder i form av en kvot mellan 90:e och 10:e percentilen. 10:e percentilen är det värde som 10 procent av alla observationer understiger eller motsvarar. 90:e percentilen är det värde som 90 procent av observationerna motsvarar eller understiger. Relationen mellan 90:e och 10:e percentilen visar hur stor lönespridningen är i ett land, det vill säga hur många låga löner det går på en hög lön. I länder med en hög kvot är skillnaden mellan höga och låga löner stor. I länder med låg kvot är lönespridningen liten. I de jämförda länderna är Sverige bland de länder som har lägst lönespridning. I Sverige går det 2,28 låga löner på en hög lön.

Diagram 7. Spridning mellan höga och låga löner, internationell. Kvot mellan 90:e och 10:e percentilen, år 2015.

* Data avser 2014 ** Data avser 2013 *** Data avser 2012 **** Data avser 2011

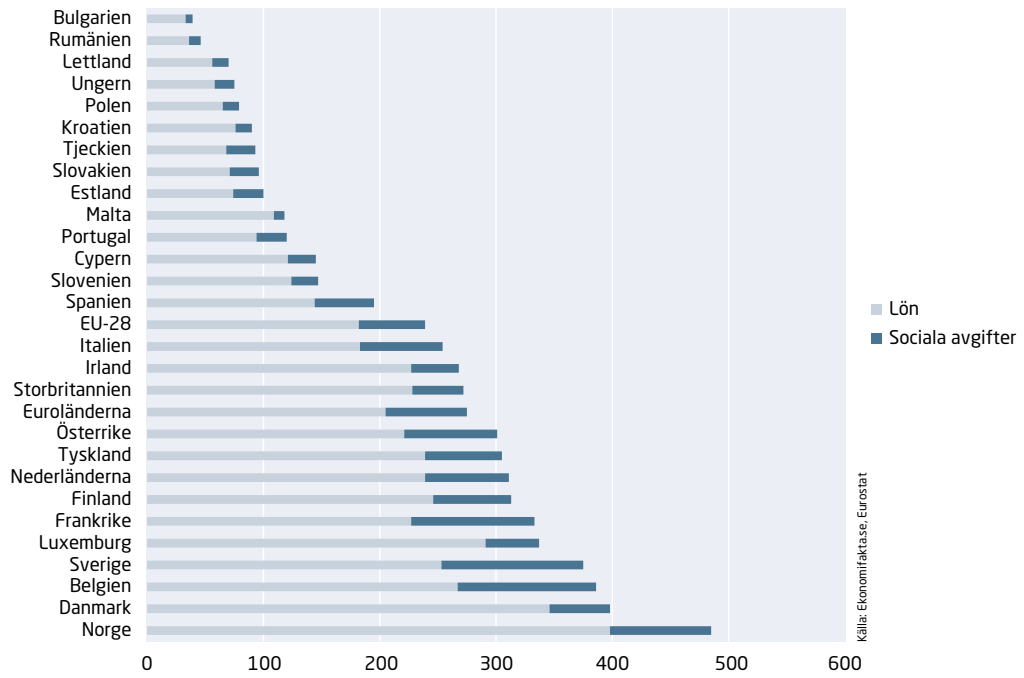
Not 1: Ju högre kvot, desto större spridning (en kvot på 1 skulle innebära ingen spridning alls). Den 10:e percentilen är det värde som 10 procent av alla löner understiger eller motsvarar. 90:e percentilen är det värde som 90 procent av lönerna motsvarar eller understiger.

Not 2: Statistiken baseras på heltidsanställdas bruttolöner.

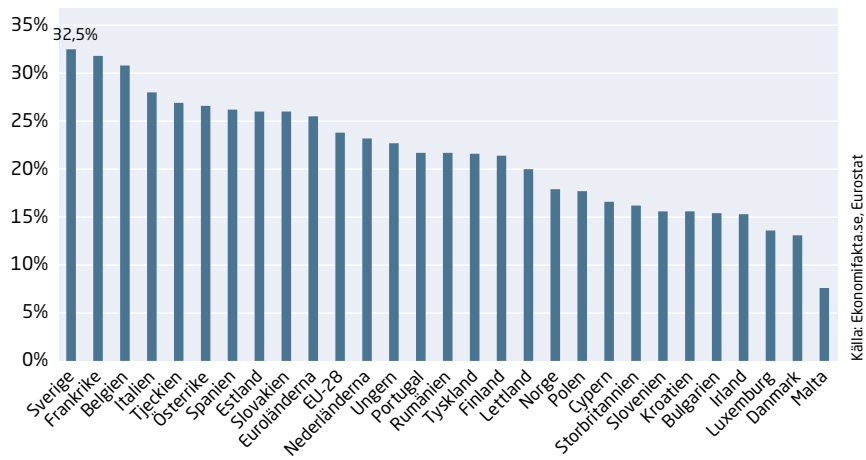
Arbetskraftskostnader

Kostnaden för företag att anställa personal varierar mellan olika länder. I diagrammet nedan visas arbetskraftskostnaderna per arbetad timme inom näringslivet i ett antal europeiska länder uppdelat på lönekostnad och arbetsgivaravgift. Norge har de högsta kostnaderna och Bulgarien de lägsta. Sveriges arbetskraftskostnader är de tredje högsta inom EU. I genomsnitt kostar varje anställd 375 kronor per timme. En tredjedel av dessa kostnader utgörs av sociala avgifter där den lagstadgade arbetsgivaravgiften på 31,42 procent är den största posten. Utöver det inkluderas avtalade sociala avgifter som i Sverige bestäms i kollektivavtalen och viss personalutbildning. Sociala avgifter består främst utav arbetsgivarens obligatoriska kollektiva avgifter såsom sjukförsäkringsavgift, allmän pensionsavgift, arbetsmarknadsavgift samt föräldraförsäkringsavgift.

Diagram 8. Total arbetskraftskostnad, SEK per arbetad timme 2015, fördelad på kostnadskomponenter.

Diagram 9. Arbetsgivaravgiftens andel av den totala arbetskraftskostnaden, 2015 (%).

Utbildning

Värmland år 2037. För 20 år sedan tog Värmland ett viktigt beslut för regionen med omnejd - att bli bäst på entreprenörskap i skolan. Framst sker det genom Ung Företagsamhets läroprocess i grundskolan och gymnasieskolan - men det har också smittat av sig till andra utbildningsnivåer. Genom ett bra teamwork och rätt förutsättningar från politiken, näringslivet och skolan har man nu börjat se resultat på flera olika plan i samhället. Länet skapar flest kvinnliga VD:ar. Över hälften av alla storbolag i Värmland drivs av en UF-alumn. Skolresultaten i Värmland är bland de bästa i landet. Och länets lyckade integrationsarbete har blivit ett föredöme utanför Sveriges gränser. Dessutom har nyföretagsamheten skjutit i höjden - det är trendigt att vara företagsam i Värmland.

Tillbaka till nutid. Henrik Degerts beskrivande scenario av Värmland kanske känns avlägset för många. En vision att sträva efter är viktigt om möjligheter ska skapas och samhället utvecklas enligt Henrik Degert, regionchef Ung Företagsamhet Värmland.

Vad krävs för att nå visionen?

– Vi måste våga ta modiga beslut för att motverka våra svagheter. Skolresultat som svajar, integrationssvårigheter och en arbetsmarknad som upplever rekryteringsproblem. Entreprenörskap är inte svaret på allt, men det är en viktig pusselbit. Genom entreprenörskap öppnas en ny värld för eleven där utvecklingen av egna förmågor och tron på sin egen idé väntar. Att i praktiken driva egna projekt, lära sig kommunicera och våga ta initiativ är inget som hör till den grundläggande utbildningen, men det är attraktiva värden för en arbetsgivare.

– Entreprenörskap skapar anställningsbara ungdomar som kommer snabbare i jobb. Men utbildningen kan också vara en stor möjlighet och tillgång i integrationsarbetet. Att arbeta med entreprenörskap handlar i väldigt hög utsträckning om kontaktskapande, och att skapa mervärden för andra, en process som leder till att individen utvecklar kompetenser och nya insikter. Entreprenörskap i skolan är därmed högst avgörande för huruvida vi kommer bryta nuvarande trend, där alltför få nyanlända fullföljer sina gymnasiestudier. Entreprenörskapet bör alltså vara en av startstationerna i integrationsprocessen, för redskapen – dem har vi.

Vad krävs för att lyckas?

– Politiken behöver skapa förutsättningar för det privata näringslivet för att kunna skapa tillväxt och fler jobb, för vem ska annars skapa alla arbetstillfällen? De behöver också se till att det finns en långsiktighet i beslut, ingen organisation mår bra av att det svänger för snabbt. Näringslivet behöver inse vikten av att vara en del av skolan. Företag besitter kunskap och erfarenhet från verkligheten som skolan inte kan ge på samma sätt. Skolan måste framöver våga säga ifrån när ämnen eller kurser börjar upplevas irrelevanta gentemot vad arbetsmarknaden efterfrågar. Det behöver inte handla om att ta bort ämnen/kurser, utan kanske om att ändra formen och innehållet. Att läsa entreprenörskap innebär till stor del att jobba i projektform, något som jag tror kan komma att behöva genomsyra hela skolan i större utsträckning. Vi behöver hålla oss relevanta i tidens utveckling och skolan är en av våra viktigaste plattformar för samhällets framtid.

Utbildningsnivå

Befolkningen i Värmlands län har en lägre utbildningsnivå jämfört med övriga Sverige. Endast 15 procent av befolkningen mellan 16–74 år i Värmlands län har en eftergymnasial utbildning som är längre än tre år. Motsvarande siffra för Sverige är 19,3 procent. Dock ska det noteras att Stockholm, och i viss mån Uppsala, drar upp snittet då man har en klart högre utbildningsnivå än övriga Sverige.

Diagram 10. Eftergymnasial utbildning 3 år eller längre (%)

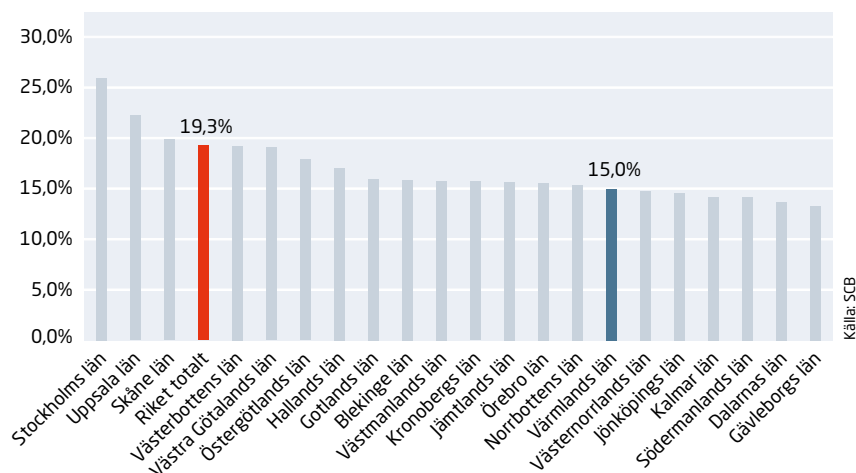

Diagram 11. Utbildningsnivå (16-74 år 2015)

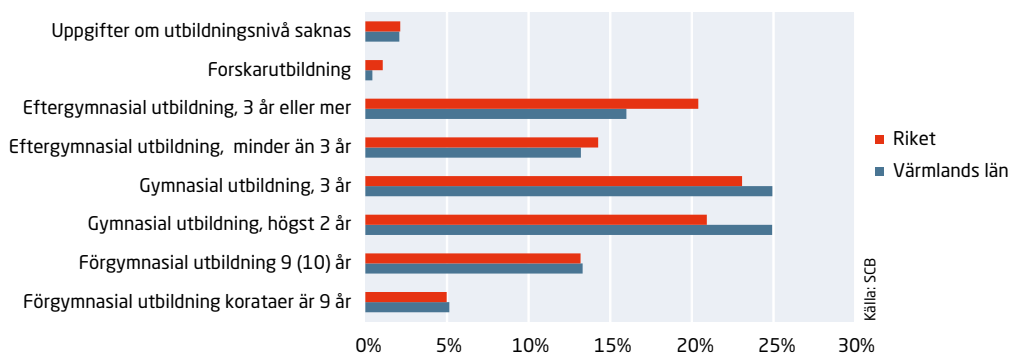
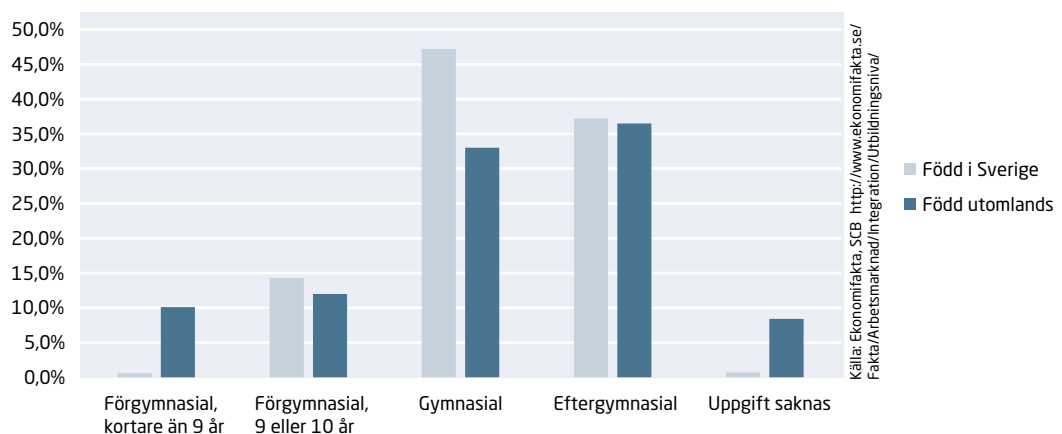

Diagram 12. Utbildningsnivå inrikes och utrikes födda, år 2015, 16-64 år (%)

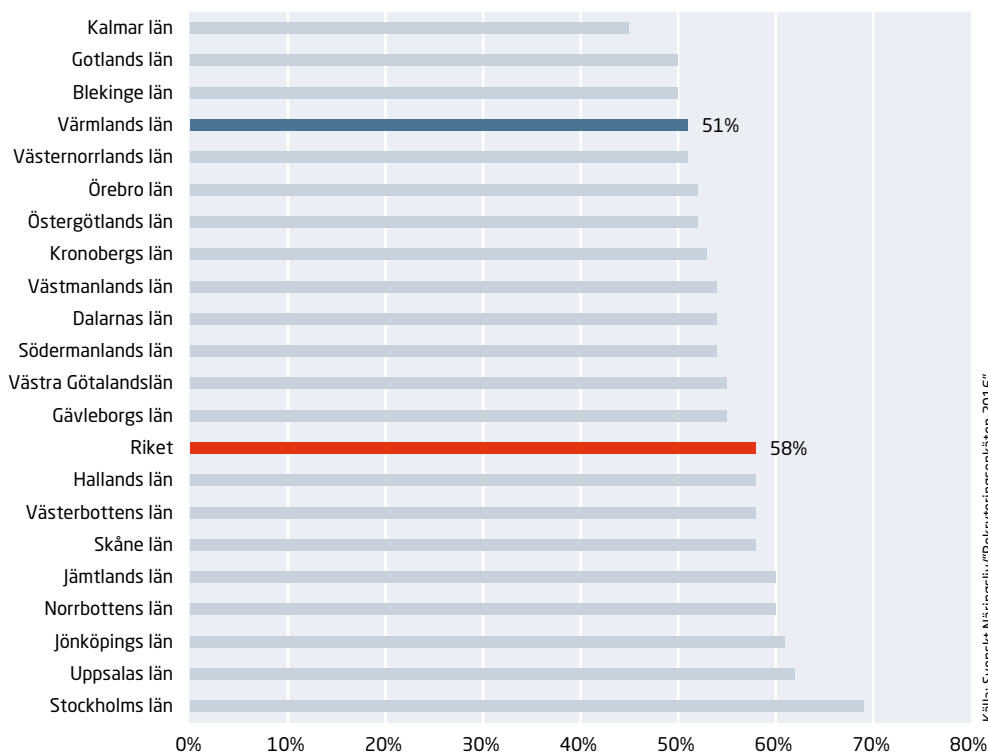

Matchning

Svenskt Näringsliv har sedan i slutet av 1990-talet kartlagt företagens rekryteringsbehov via rapporten Rekryteringsenkäten. Rapporten uppdateras ungefär vartannat år och innehåller, förutom statistik angående företagens rekryteringsförsök, även ett antal parametrar som beskriver matchningen på arbetsmarknaden.

Rekryteringsenkäten för 2016 visar att 51 procent av de svarande företagen i Värmlands län har försökt rekrytera under de senaste sex månaderna. Länet ligger under rikssnittet, på 58 procent. 57 procent av de företag som försökt rekrytera har upplevt det mycket eller ganska svårt att rekrytera.

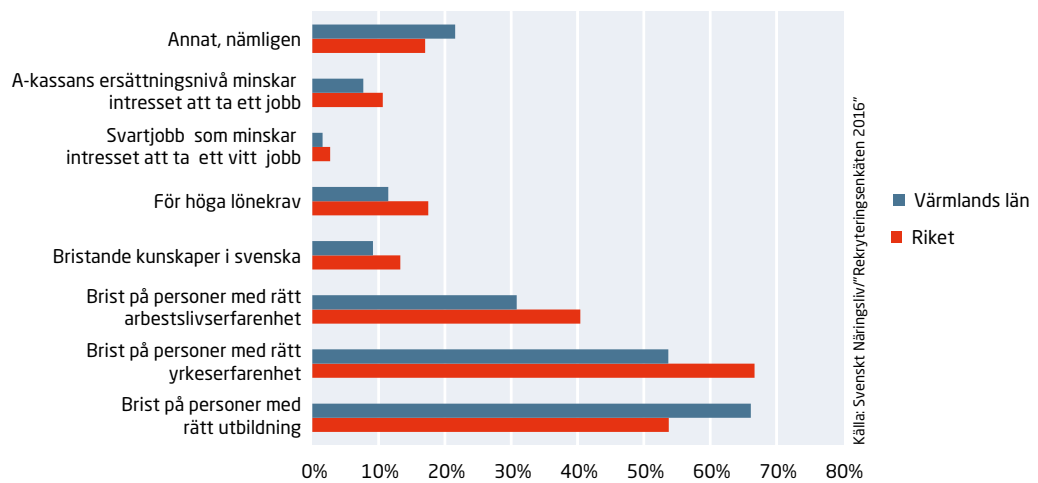
Diagram 13. Andel företag per län som försökt rekrytera medarbetare till sitt företag under de senaste 6 månaderna

Företagen fick också besvara vilka de främsta orsakerna är till att det är svårt att rekrytera. Den främsta orsaken i Värmlands län, och även för hela landet, är ”brist på personer med rätt yrkeserfarenhet”. Det visar att det är viktigt att stimulera rörligheten på arbetsmarknaden. Om personer med yrkeserfarenhet skulle våga prova vingarna hos en annan arbetsgivare skulle matchningen stärkas genom att företagen ökar sina chanser att hitta rätt medarbetare och antalet jobböppningar skulle öka.

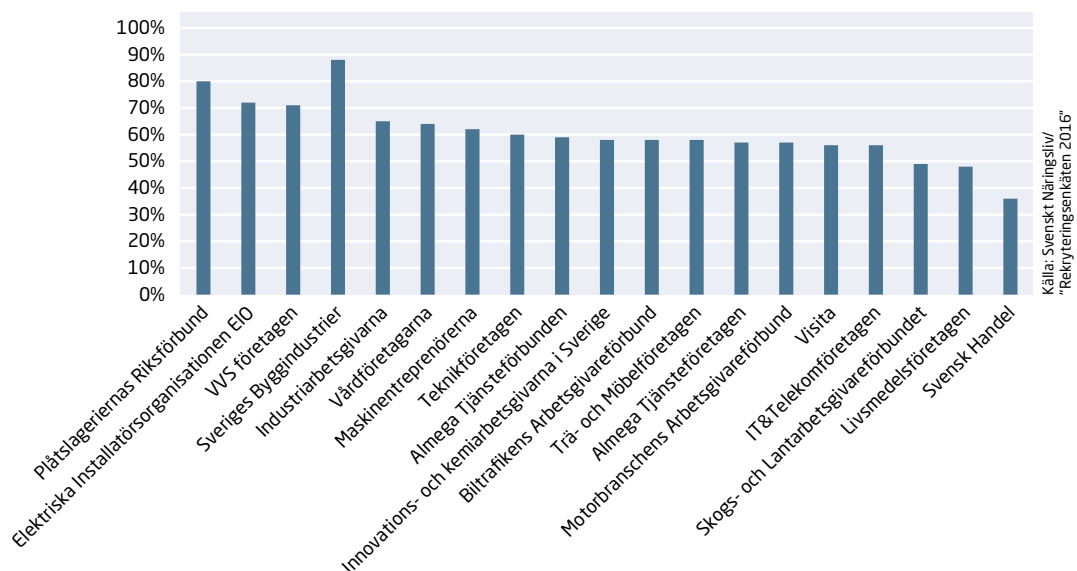
Strax över hälften av företagen anser att ”bristen på personer med rätt utbildning” är en av de viktigaste orsakerna till att det är svårt att rekrytera. Att människor utbildar sig till det som företagen efterfrågar är därmed viktigt för att förbättra matchningen.

Diagram 14. Vad de rekryterande företagen anser att svårigheterna har varit med att rekrytera nya medarbetare (%)

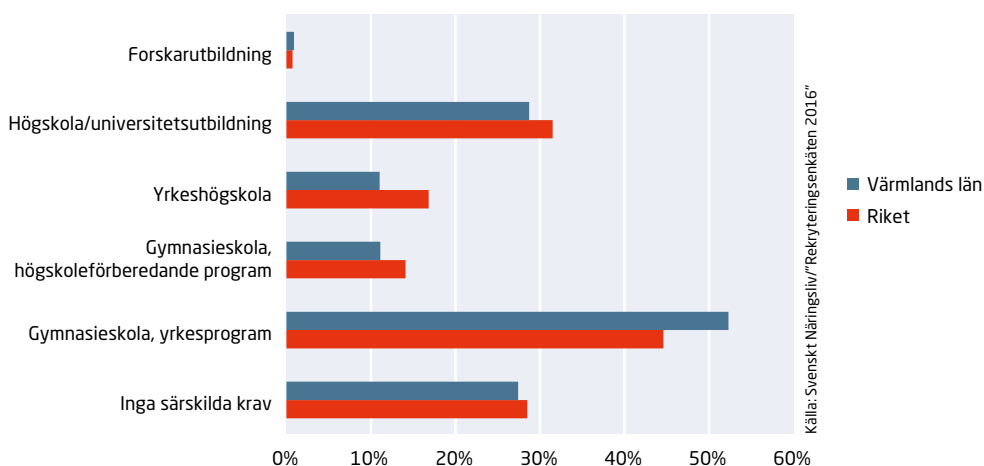
Störst problem att rekrytera har företag inom byggsektorn där erfarna plåtslagare, elektriker, maskinförare, plattsättare och anläggningsarbetare är hett eftertraktade. Många företag i olika branscher uppger också att de har svårt att rekrytera säljare. De tillverkande företagen pekar primärt på bristen av ingenjörer av olika slag och inom hotell- och restaurang är det kockar som efterfrågas.

Diagram 15. Andel rekryterande företag per bransch som anser att det varit svårt att rekrytera medarbetare (%)

Vidare ställdes frågan vilken utbildningsnivå företagen ville att de medarbetare som eftersöktes skulle uppfylla. Undersökningen visar att det är medarbetare med utbildning från yrkesprogram på gymnasienivå som de värmländska företagen försökt rekrytera i högst grad. I takt med att intresset har minskat för yrkesprogrammen förvärras rekryteringssvårigheterna för många företag. Samtidigt efterfrågar många företag personer med yrkeserfarenhet vilket sätter fingret på den låga rörligheten på svensk arbetsmarknad bland de etablerade.

Diagram 16. Eftersökt utbildningsnivå vid rekryteringsförsök. Fler svar möjliga.

Skolans attityder till företagande

Då dagens unga både är morgondagens arbetstagare och arbetsgivare är det viktigt att skolan förmedlar kunskap om näringslivet och företagande. Tabellen nedan visar hur företagarna upplever skolans attityder till företagande.

Skolans attityder till företagande är i alla länets kommuner godtagbara, varav fem uppnår betyget bra (4). Sunne kommun har sedan en längre tid ett bra betyg. Det är viktigt att inte luta sig tillbaka och vara nöjd med resultatet utan fortsätta jobba mot en förbättrad samverkan mellan skola och näringsliv, som är en viktig grundförutsättning för resultatet.

Skolans attityder till företagande

Kommun	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2015	2016
Arvika	4,07	3,78	3,85	3,83	3,72	3,92	3,77	3,84
Eda	3,47	3,56	3,69	3,53	3,50	3,20	3,51	3,67
Filipstad	3,71	3,62	3,57	3,76	3,88	3,79	3,62	3,62
Forshaga	3,63	3,81	3,68	3,82	3,57	3,94	3,50	3,78
Grums	3,92	3,79	3,85	3,58	3,64	4,14	4,15	4,03
Hagfors	3,53	3,49	3,81	3,77	3,85	3,54	3,67	3,72
Hammarö	3,79	3,91	4,11	3,85	3,96	3,81	3,87	4,08
Karlstad	3,94	4,05	4,01	3,93	3,87	3,92	3,97	3,74
Kil	3,39	3,65	3,49	3,81	3,19	3,47	3,52	3,49
Kristinehamn	4,38	4,46	4,09	3,95	4,03	4,06	3,77	3,55
Munkfors	3,65	4,02	4,09	4,27	4,05	3,94	3,91	4,06
Storfors	3,92	4,10	3,71	3,44	3,96	3,94	3,83	3,84
Sunne	4,30	4,25	4,51	4,52	4,10	4,26	4,16	4,27
Säffle	4,03	3,87	3,85	3,98	3,79	4,05	3,83	3,82
Torsby	3,62	3,87	3,58	3,93	3,82	3,87	3,94	4,00
Årjäng	4,02	3,76	3,77	3,87	3,87	3,89	3,67	3,57
Sverigesnitt	3,8	3,81	3,82	3,82	3,82	3,81	3,83	3,77

Källa: Svenskt Näringsliv/foretagsklimat.se

Ung Företagsamhet

Ung Företagsamhet är en ideell och obunden utbildningsorganisation med syftet att tillsammans med skolan införa entreprenörskap och ett engagerat näringsliv i utbildningssystemet. Detta gör Ung Företagsamhet genom att ge barn och ungdomar möjlighet att träna och utveckla sin kreativitet, företagsamhet och sitt entreprenörskap genom läromedel och utbildningar. På så sätt ger Ung Företagsamhet unga en tro på sin egen företagsamhet, vilket kan vara första steget till företagande.

Ung Företagsamhet bidrar till Sveriges tillväxt. Undersökningar visar att ungdomar som på gymnasiet har genomgått processutbildningen UF-företagande senare i livet i större utsträckning startar eget företag. De anställer i högre grad fler personer i sina företag, de har en högre omsättning och deras företag har en längre livslängd. Det här gör att satsningen på Ung Företagsamhet blir en investering som i förlängningen återbetalar sig. Ju fler gymnasieelever som får ta del av Ung Företagsamhets processutbildning, desto fler startar företag senare i livet.

Genomslagskraft - andelen elever av en årskull som driver UF-företag

Läsår	Antal UF-elever	Genomslagskraft Värmland	Genomslagskraft Sverige
2007/2008	552	14,6%	13,3%
2008/2009	670	17,4%	15,1%
2009/2010	672	17,6%	16,2%
2010/2011	839	22,2%	17,0%
2011/2012	598	16,7%	17,0%
2012/2013	1088	32,5%	20,0%
2013/2014	991	31,0%	21,0%
2014/2015	924	29,7%	24,0%
2015/2016	1096	36,0%	26,6%

Källa: Ung Företagsamhet

Antal elever som driver UF-företag i Värmland har på sikt ökat, däremot har länet haft trendbrott under resans gång. Läsåret 2011/2012 var genomslagskraften 5,5 procent lägre, men året därpå det vill säga läsåret 2012/2013 ökade genomslagskraften med 15,8 procent. Samtliga undersökta år i tabellen ovan visar att Värmlands läns genomslagskraft varit högre än snittet i riket. Med ett undantag på läsåret 2011/2012.

En ny studie visar även att Ung Företagsamhets processutbildning har en positiv effekt på det lokala näringslivsklimatet oavsett geografiskt läge och kommunförutsättningar. Att ge fler gymnasieelever möjligheten att driva UF-företag är således en god investering både för individen och för samhället.

Företagsamhet

Karlstad år 2037. Den som vill leva i en smidig och snabb kommun väljer Karlstad. Få värmlänningar väljer att skaffa egen bil, kollektivtrafiken inom kommunen är av toppklass och likaså järnvägsförbindelserna till Europas storstäder. Vill man inte ut och resa, kan man från sitt boende handla online och få leverans redan samma dag. Oavsett om det är blommor, matkasse eller ett par nya skor. I Karlstads kommun beslutades att följa de snabba svängarna av trender i samhället, målet var och är fortfarande att vara en av de största städerna i Sverige. Entreprenörskapet har drivit kommunens näringsliv till att bli en av de absolut bästa i landet.

Tillbaka till nutid. Scenariot ovan kanske känns avlägset för många. En vision att sträva efter är viktigt om möjligheter ska skapas och samhället utvecklas, enligt Emma Kinell. Hon är 22 år gammal och driver blombutiken Binderiet i centrala Karlstad. Med ett stort intresse och driv startade hon den lilla butiken, utan varken erfarenhet av blommor eller företagande. Med sitt nytänkande koncept med ”flower bar” och prenumeration av blommor hem till dörren, har Emma tagit marknaden med storm. Utöver sig själv har hon en anställd på halvtid.

Vad krävs för att nå visionen om Karlstad?

– Det gäller att vi följer utvecklingen i andra storstäder och ser de positiva effekterna, för att sedan kunna tillämpa det i vår egen kommun. För att samhället och företagsamheten i Karlstad kommun ska förbättras, får vi inte vara så rädda att förnya oss. Det gäller hela kedjan; allmänheten, skolan, politiker, tjänstemän och näringsliv. Om vi går mot samma mål kommer vi ha mycket större valmöjligheter som individer – dessutom kommer kvalitén att höjas, oavsett organisation eller företag. Konkurrens är bra även om det också kan vara skrämmande.

– Sedan tror jag på att vi måste skapa ett attraktivt Karlstad i helhet. Vi kanske måste ställa oss frågan ”varför ska människor välja att flytta till Karlstad?” och då menar jag även de som inte har en anknytning till Värmland. Vi behöver attraktiva bostäder, främst för unga människor som annars kanske väljer att flytta till en annan stad. Det behövs både en bra skola och god vård/omsorg, vilket ger individerna trygghet. Slutligen behöver vi uppmuntra fler till att våga starta och driva företag. Jag vill att man försöker nå sitt drömyrke, även om utbildningsmöjligheten inte finns, kanske genom företagande. Som jag gjorde. Inget ska hindra individen till att våga satsa.

Vad krävs för att lyckas?

– Först och främst tror jag att vi måste välkomna förändringar och förnyelser. För det andra tror jag att vi måste börja tidigt i skolan att informera om vikten av företagsamma människor för vårt samhälle. När jag gick i skolan så pratade man inte mycket om eget företagande, istället uppmuntrades vi till att välja yrke för framtiden. Idag är steget till att starta eget företag för stort, främst för oss unga människor. Genom utbildningar i tidig ålder, allt från vad entreprenörskap är till att faktiskt utöva grundkunskaper i affärsplaner, tror jag på att företagande kan bli en ögonöppnare för många. Utbildning gör att du känner dig trygg i dina val för framtiden. En helt ny värld öppnas upp, om vi bara vågar stötta unga människor lite extra. Med företagsamma människor som vill utveckla och skapa tillväxt i sitt eget företag, kommer även samhället att behöva anpassa sig och hänga på.

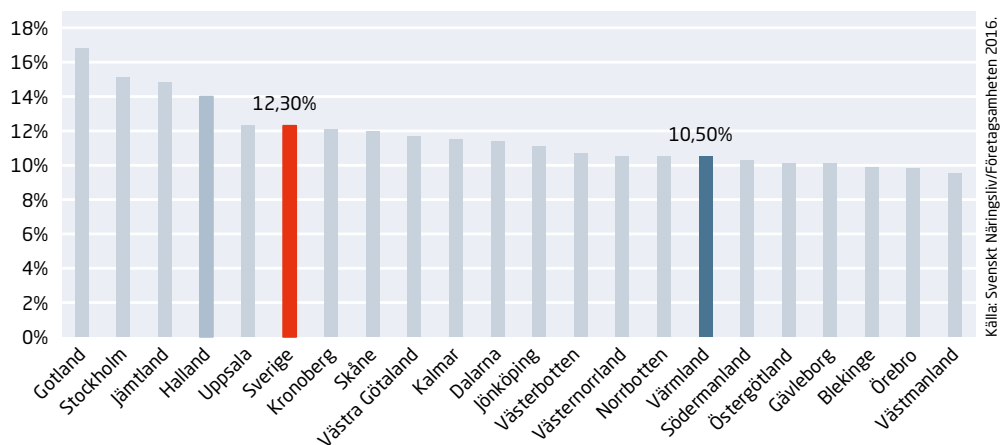
Företagsamheten 2016

Svenskt Näringsliv mäter den svenska företagsamheten en gång om året. Syftet med mätningen är att studera om antalet personer som väljer att ansvara för ett företags utveckling ökar eller minskar och i vilken takt förändringen sker. Studien presenteras på regional nivå.

Som företagsam räknas individer som har F-skattsedel, är delägare i ett aktivt handelsbolag eller är VD eller ordinarie styrelsemedlem i ett aktivt aktieföretag. Alla individer som uppfyller något av dessa kriterier räknas som företagsamma i denna mätning. De data som använts i den senaste mätningen avser företagsamheten för 2015.

Antalet företagsamma människor uppgår till knappt 880 000 i Sverige, vilket är en ökning med drygt 15 000 personer jämfört med 2014. Sammantaget innebär det att 12,3 procent av den arbetsföra befolkningen är företagsam. I Värmland ökade antalet företagsamma människor med över 500 personer under 2015 och uppgår nu till nästan 31 600 personer, vilket motsvarar 10,5 procent av befolkningen. Den värmländska företagsamheten är klart lägre än genomsnittet för Sverige och endast tre län uppvisar en starkare företagsamhet än länet.

Diagram 17. Andel företagsamma personer av befolkningen (%)

De flesta svenskar som startar företag gör det först efter ett antal år på arbetsmarknaden. Om vi dessutom tar hänsyn till att en betydande andel av den yngre befolkningen studerar på heltid, kan vi förvänta oss att företagsamheten bland de unga är relativt låg. I Sverige som helhet är för närvarande 5,6 procent av befolkningen i åldersgruppen 16–34 år företagsamma. Denna andel har varit oförändrad under de senaste fyra åren. Även i Värmland har företagsamheten bland den yngre befolkningen legat kvar på ungefär samma nivå de senaste åren. Sammantaget uppgår företagsamheten bland de unga till 4,2 procent i länet. Det är under genomsnittet för Sverige i stort.

Företagsamheten bland kvinnor är fortfarande låg i jämförelse med företagsamheten bland män. Det innebär att det finns en stor potential för den totala företagsamheten att öka om företagsamheten bland kvinnor växer ytterligare. I Värmlands län är 6 procent kvinnor företagsamma, vilket även innebär att länet har högre kvinnlig företagsamhet än genomsnittet i Sverige (7,6 procent).

Diagram 18. Yngres företagsamhet som andel av befolkningen (16-34 år) per län, år 2015.

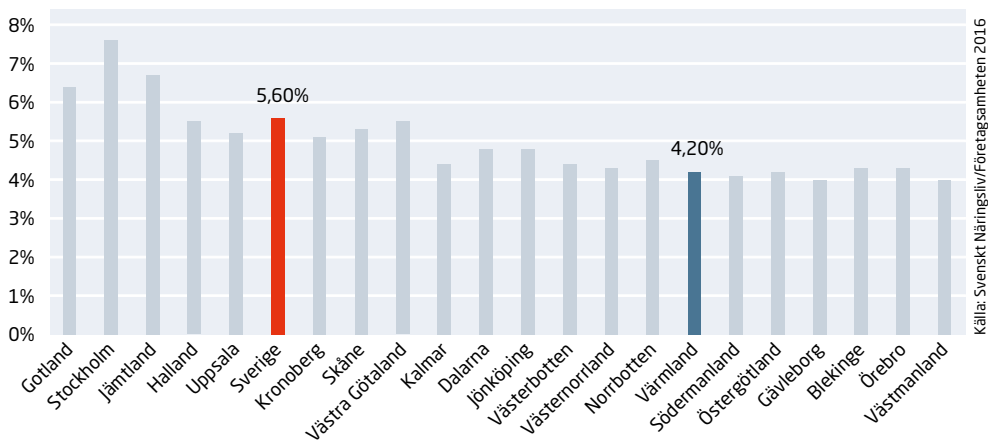

Diagram 19. Kvinnors företagsamhet i andel av kvinnor i arbetsför ålder 16-74 år (%).

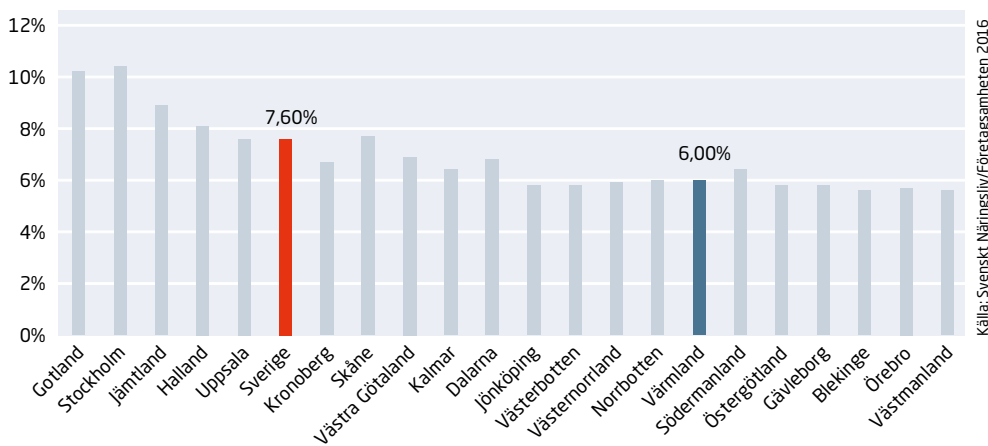
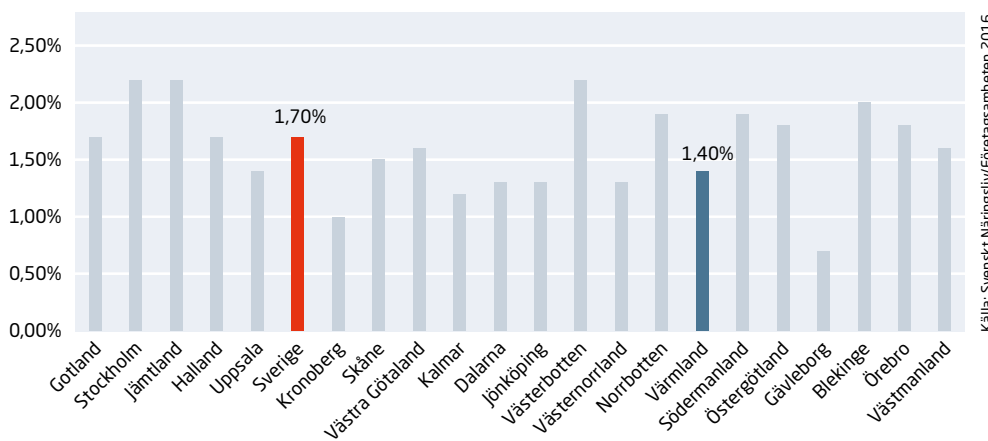
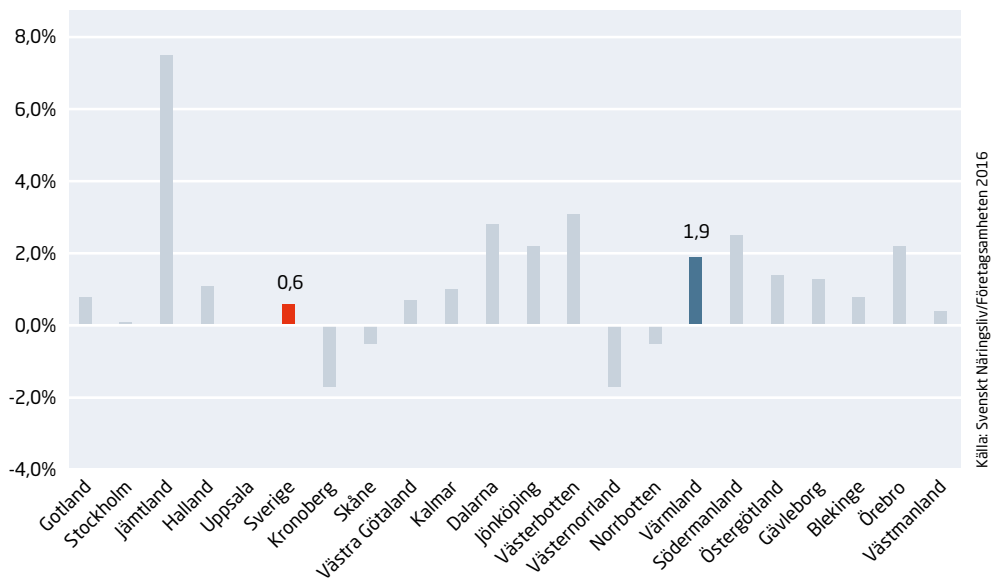
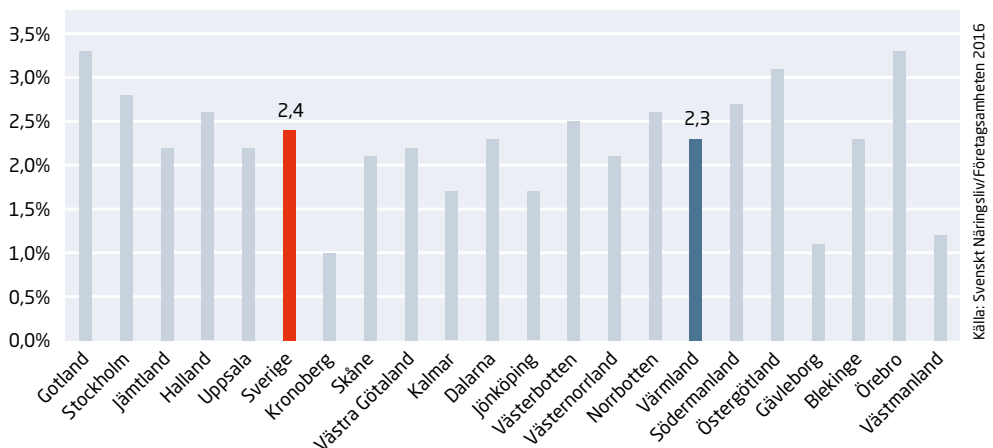

Diagram 20. Tillväxt av antal företagsamma personer, per län (%), år 2015.

Diagram 21. Tillväxt av antal yngre företagsamma personer, per län (%), år 2015.**Diagram 22. Tillväxt av antal företagsamma kvinnor, per län (%), år 2015.**

Värmlands företagsstruktur

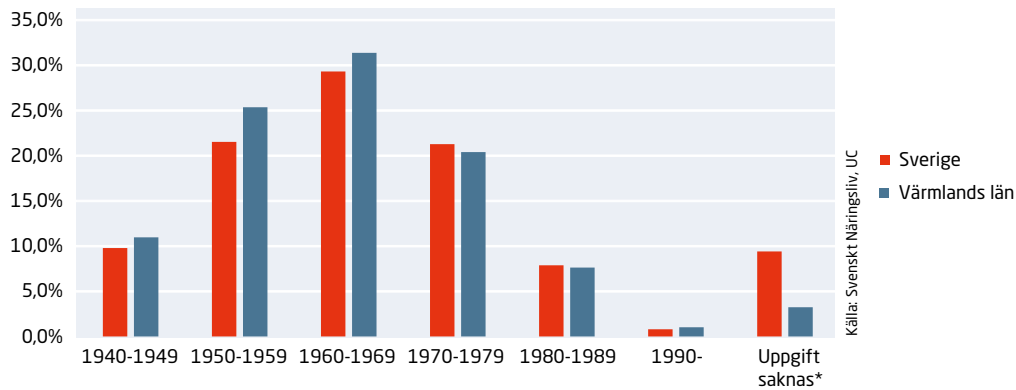
Företag och företagsamma människor är avgörande för Sveriges tillväxt och för vår gemensamma välfärd. Andelen företagare i Sverige har dock under en längre tid varit relativt konstant, men lägre jämfört med länder som Storbritannien, Nederländerna och Finland. Där har företagandet istället ökat.

I dagsläget finns det 436 043 aktiebolag i Sverige, varav 251 978 har minst en anställd utöver VD. Tittar man närmare ser man att företagsstrukturen är varierande vad gäller födelseintervallerna. I Värmlands län finns 9 839 aktiebolag, varav 5 890 har minst en anställd utöver VD. 11 procent är födda 1940–1949 och har en anställd utöver sig själv.

Många 40-talister är fortsatt aktiva med företag som skapar arbetstillfällen åt andra. Det är en generation som bidragit och bidrar mycket till Sveriges tillväxt. Trots att många i den generationen har gått i pension, ser det annorlunda ut på företagarsidan. Flera av dessa har också byggt upp sina företag under helt andra förutsättningar, än dem som har startat företag i närtid. Det var lägre kostnader, färre lagar och regler då.

Värmland kan komma att få en framtida utmaning. Vad händer när 40-talisterna väljer att lämna? Det är inte självklart att alla företag säljs vidare. Därför är det extra viktigt att skapa en tidig förståelse för vikten av företag och företagsamhet. Det är också viktigt att det genomförs reformer på nationell nivå för att skapa bättre förutsättningar att starta, driva och utveckla företag.

Diagram 23. Födelseintervall VD/ansvarig för AB hk, minst 1 anställd.

Totalt antal företag per kommun, 2015.

Kommun	Totalt	Med anställda	Utan anställda
Kil	1 621	358	1 263
Eda	1 693	270	1 423
Torsby	2 976	489	2 487
Storfors	427	106	321
Hammarö	1 173	327	846
Munkfors	349	86	263
Forshaga	1 027	222	805
Grums	1 037	230	807
Årjäng	2 647	361	2 286
Sunne	3 280	485	2 795
Karlstad	10 505	3 492	7 013
Kristinehamn	2 335	761	1 574
Filipstad	949	263	686
Hagfors	1 645	350	1 295
Arvika	4 181	763	3 418
Säffle	2 468	471	1 997
Värmland	38 313	9 034	29 279

Källa: SCB, Svenskt Näringsliv

Notis: Enbart arbetsställen tillhörande aktiva företag i privat näringsliv inkluderas i tabellen. Med aktiva företag menas samtliga juridiska och fysiska personer som är registrerade för moms, F-skatt eller som arbetsgivare.

Befolkningsutveckling

Befolkningsutvecklingen är en viktig faktor för en region. Om befolkningen ökar kommer skatteunderlaget att öka vilket potentiellt kan leda till en större budget som kan användas inom olika områden, till exempel äldreomsorg och skola. En växande befolkningsmängd skapar möjligheter för regionen i fråga. Nya industrier, nya butiker och andra nyetableringar är exempel på dessa möjligheter.

Befolkningsutveckling i Värmlands län

Befolkningsutvecklingen har varit lägre i Värmlands län än i Sverige som helhet under 2000-talet. Diagrammet nedan visar befolkningsutvecklingen.

Åldersfördelningen i en region är även viktig, då det visar närmare hur befolkningsutvecklingen har förändrats i sin struktur. I Värmlands län har antalet personer över 65 år ökat i snabbare takt än antalet personer mellan 15–64 år under 2000-talet. Under de senaste åren har antalet personer som är 15–64 år minskat kontinuerligt i Värmlands län.

Invånarantalet skulle ha varit avsevärt lägre i Värmlands län utan inflyttning av personer födda utanför Sverige. En positiv befolkningsutveckling i Värmlands län är beroende av invandring. Utmaningen är att få utrikes födda att stanna kvar i länet.

Värmländska kommuner skulle kunna skapa en konkurrensfördel genom att erbjuda en mer omfattande och flexibel integration och etableringsplan. Det skulle exempelvis kunna ske genom att erbjuda möjligheten att kombinera jobb, svenskundervisning samt anpassat stöd och praktik till dem som tidigare varit företagare eller till dem som vill starta företag.

Diagram 24. Befolkningsutveckling (Index 2000 = 100)

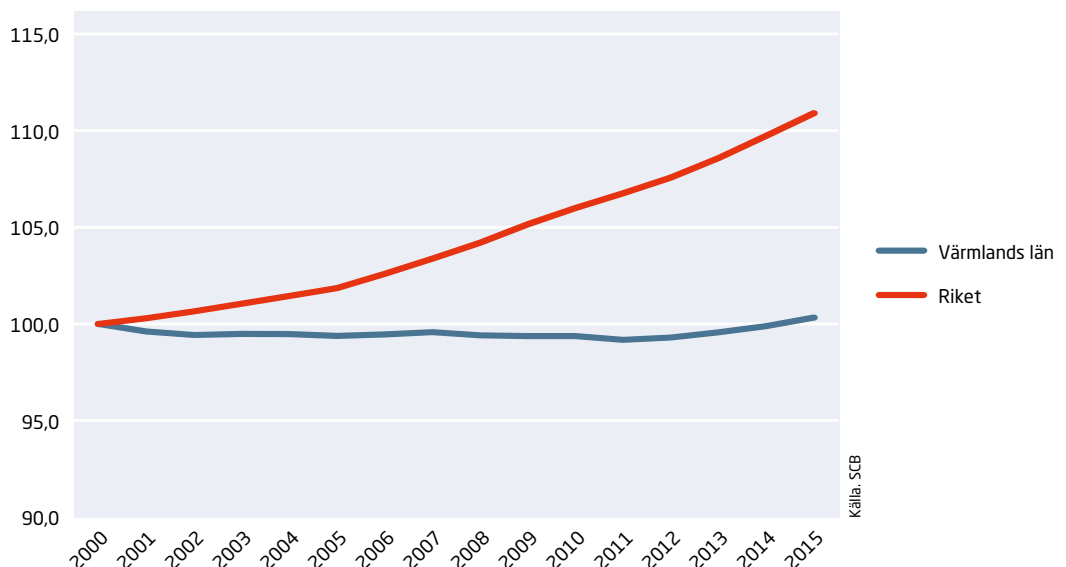
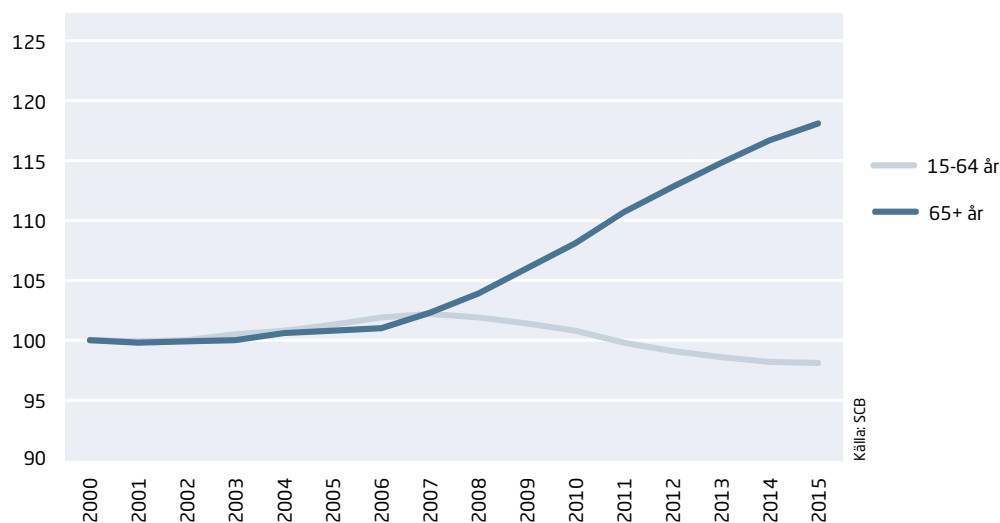

Diagram 25. Förändring i befolkningsstrukturen. Index 2000 = 100.

Försörjningsbörda

Försörjningsbördan visar hur många som arbetar i relation till hur många som inte arbetar (barn, studerande, ej i arbetskraften samt pensionärer). En försörjingskvot på 2,17 innebär att varje förvärvsarbetande försörjer sig själv och ytterligare 1,17 personer. Prognoserna i tabellen nedan baseras på en oförändrad sysselsättningsgrad.

Försörjningsbörda

Kommun	2010	2020	2030
Arvika	2,36	2,42	2,51
Eda	2,69	2,75	2,85
Filipstad	2,52	2,59	2,71
Forshaga	2,40	2,54	2,62
Grums	2,37	2,51	2,62
Hagfors	2,54	2,61	2,70
Hammarö	2,14	2,25	2,32
Karlstad	2,18	2,26	2,30
Kil	2,26	2,42	2,54
Kristinehamn	2,38	2,48	2,58
Munkfors	2,63	2,76	2,79
Storfors	2,45	2,52	2,62
Sunne	2,26	2,31	2,39
Säffle	2,39	2,50	2,59
Torsby	2,44	2,50	2,59
Årjäng	2,51	2,56	2,65
Sverigesnitt	2,17	2,25	2,29

Källa: Svenskt Näringsliv, SCB

I Värmlands län, liksom i övriga Sverige, förväntas försörjningsbördan öka fram till 2030. Samtliga kommuner i länet har dock en högre försörjningsbörda än snittet i Sverige.

Mitt första jobb

Av Linda Jonsson, delägare/kundansvarig Advant Produktionsbyrå

– Mitt första jobb var att plocka jordgubbar för en handlare under en sommar. Ganska snabbt började jag och min syster utveckla idén om att sälja jordgubbarna själva. Sagt och gjort. Våra föräldrar har alltid stöttat oss, hjälpt till och låtit oss testa vår egen företagsamhet. Under sina fyra semesterveckor körde de oss till jordgubbslandet kl. 06.00, varje morgon. Jag lärde mig massor där och är väldigt tacksam för det jobbet. Att komma från skolan och gå ut i arbetslivet är ett uppvaknande och skönt att få komma ut och verkligen testa på, göra och lära.

Från 14 års ålder hade jag bestämt mig för att jobba inom kommunikationsbranschen – det målet har jag alltid kämpat mot. Mitt första ”riktiga” jobb var på ett tryckeri som formgivare, digitaltryckare och produktionsledare. Jag fick jobbet direkt efter avslutade studier som 20-åring och stannade i nästan sju år. Idag driver jag en byrå som heter Advant tillsammans med en nära vän, Mikael. Vi startade för nio år sedan och har idag 17 anställda.

Jag är en driven person som ständigt vill utvecklas. När jag nu jobbar i en mer strategisk roll har jag stor nytta av att kunna det praktiska som händer i den grafiska processen, det ger mig en djupare förståelse för hur allt hänger ihop. Alla måste börja någonstans – alla jobb är viktiga erfarenheter.

Mitt tips är alltid att skaffa sig ett kontaktnät. Vårdar man det så har man alltid med sig det in i framtiden, vilket jobb/position du än har och det är en fantastisk möjlighet. Ger du mycket till dina kontakter, får du också mycket tillbaka. Det som bara tar mig någon minut kanske har ett jättestort värde för personen jag hjälper – och som då gärna hjälper mig nästa gång i sin tur.

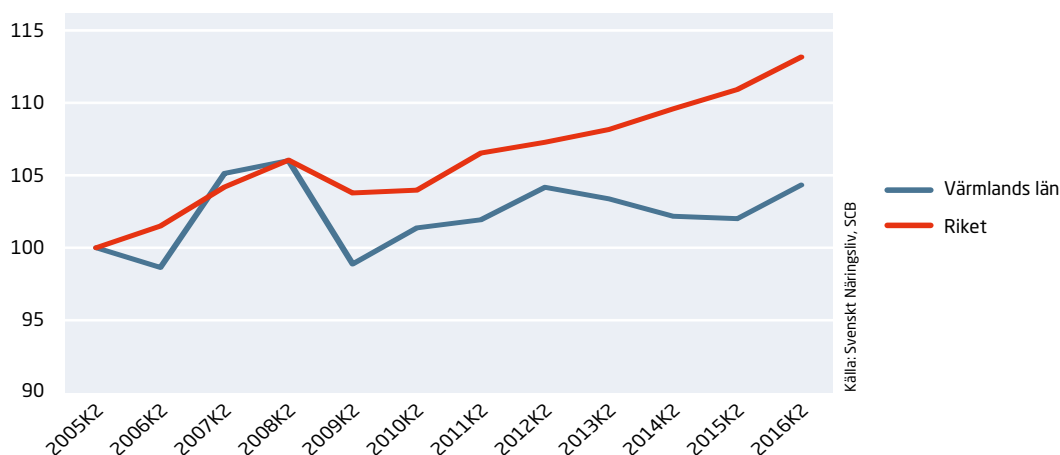
Tillväxt

Sverige hade en oavbruten positiv tillväxt från 1994 till finanskrisens utbrott 2008. Under 2009 krympte Sveriges ekonomi med 5 procent vilket är den största minskningen i Sverige under ett enda år i modern tid. Till följd av detta hade många företag en tuff period. Efter detta skedde dock en stark återhämtning och under 2010 växte ekonomin med 6,6 procent. Ekonomin har dock bromsat in igen i takt med att skuld-krisen har förvärrats internationellt.

Sysselsättning

Sysselsättningen är av stor betydelse för den ekonomiska utvecklingen. Den mäter hur många som har jobb. När fler arbetar växer hushållens inkomster. Det innebär också att statens och kommunernas ekonomi förbättras genom att skatteintäkterna ökar och arbetslösheten kostar mindre. Sysselsättningen är således ett bra konjunkturmått och ett bra mått på kommunernas och statens ekonomi.

Diagram 26. Sysselsättningsutveckling.

Företagarpanelen

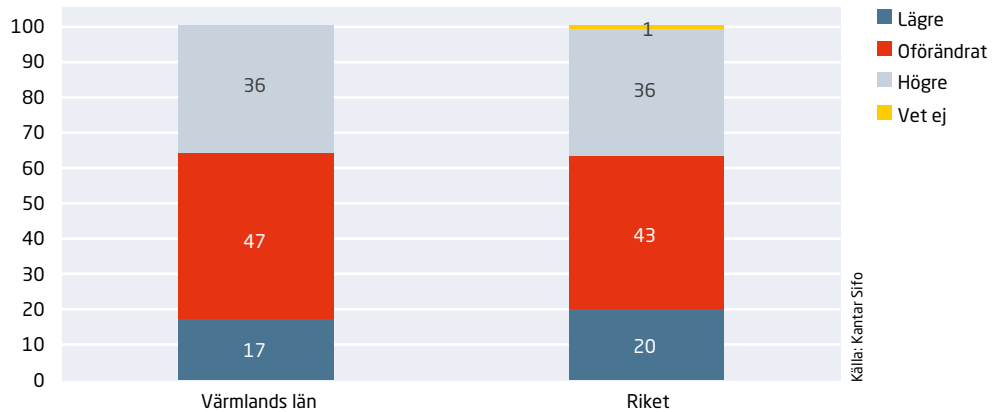
Svenskt Näringslivs Företagarpanel är en internetbaserad undersökning, där ett urval av Svenskt Näringslivs medlemsföretag medverkar. Frågorna är av konjunkturkaraktär där företagen bland annat besvarar frågor om hur investeringar, produktionen/försäljningen och antalet anställda utvecklats de senaste sex månaderna samt en bedömning av hur dessa områden kommer att utvecklas de närmaste sex månaderna.

Fjolårets tillväxttakter har under 2016 inte kunnat upprätthållas. Exporttillväxten vände nedåt under årets första halvår och hushållens konsumtion har växt långsammare. Detta har gjort att tillväxttakten för svensk BNP nu ligger på betydligt lägre nivåer än under 2015. Uppräknat till årstakt skulle årets tre inledande kvartal innebära en BNP-tillväxt på drygt 2 procent. Osäkerheten kring den framtida utvecklingen är dessutom stor i dagsläget. Det finns betydande risker för en sämre global utveckling framöver. Den globala produktivitetstillväxten är låg, hoten mot frihandeln höga och de penning- och finanspolitiska möjligheterna att möta kommande lågkonjunkturer är mindre än normalt.

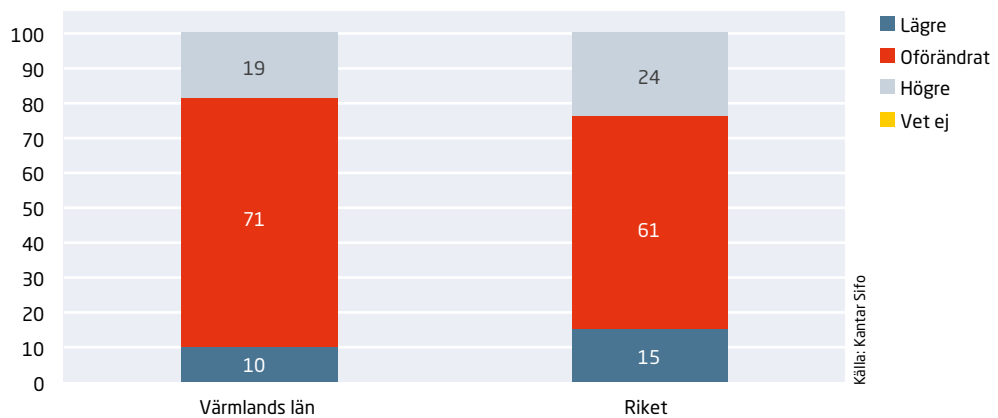
Enligt Svenskt Näringslivs företagarpånel för fjärde kvartalet 2016 ligger förväntningarna om framtida tillväxt i produktion, sysselsättning och investeringar för riket som helhet strax under sina historiska genomsnitt. Detta bidrar till synen att de senaste tre kvartalens lugnare tillväxttakt i svensk BNP bedöms fortsätta in i 2017. Exporten får delvis draghjälp av en nedreviderad krona men detta motverkas av den allmänt tröga återhämtningen i global ekonomi, vars tillväxttakter har reviderats ned ytterligare.

Nedan presenteras delar av resultatet från Svenskt Näringslivs Företagarpånel, som sammanställdes under det fjärde kvartalet år 2016.

Diagram 27. Produktion/försäljningsvolym, idag/för 6 mån sedan (%).

Diagram 28. Investeringar, idag/för 6 mån sedan (%).

Diagram 29. Antal anställda, idag/för 6 mån sedan (%).

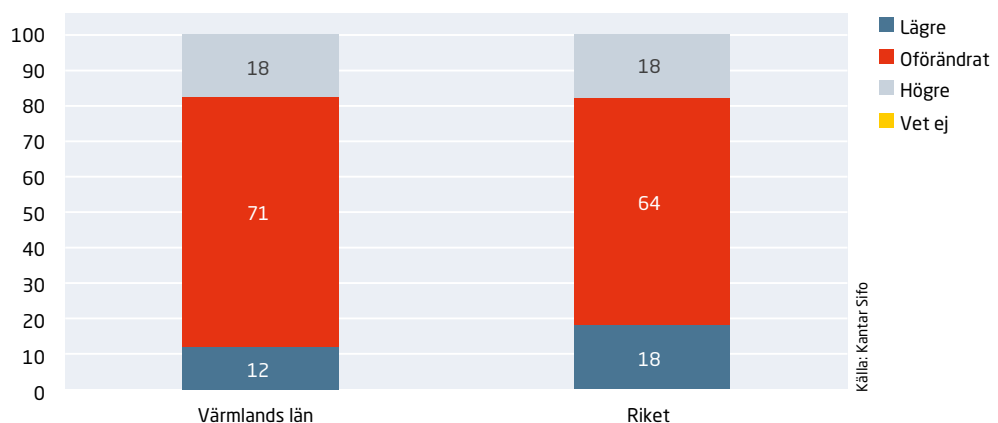

Diagram 30. Produktionen/försäljningsvolymen, om 6 mån (%).

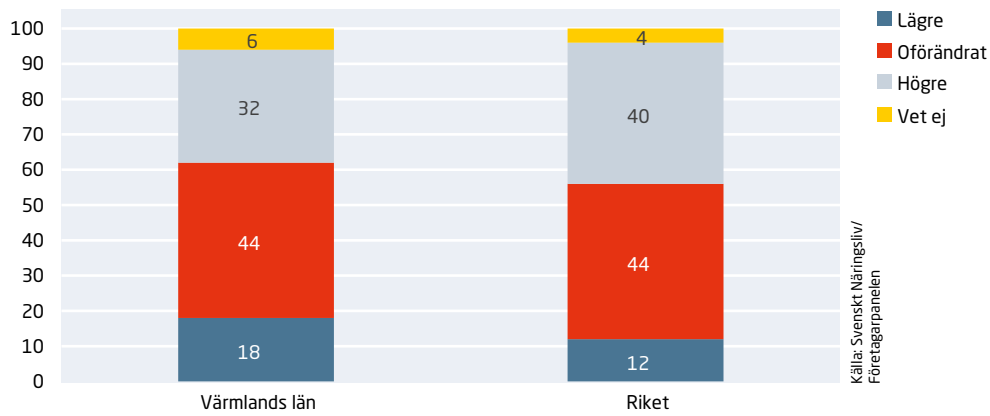

Diagram 31. Investeringar, om 6 mån (%).

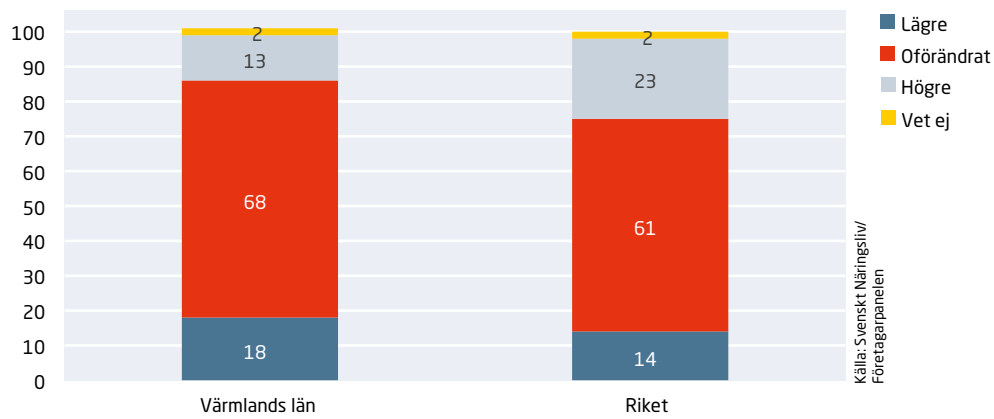
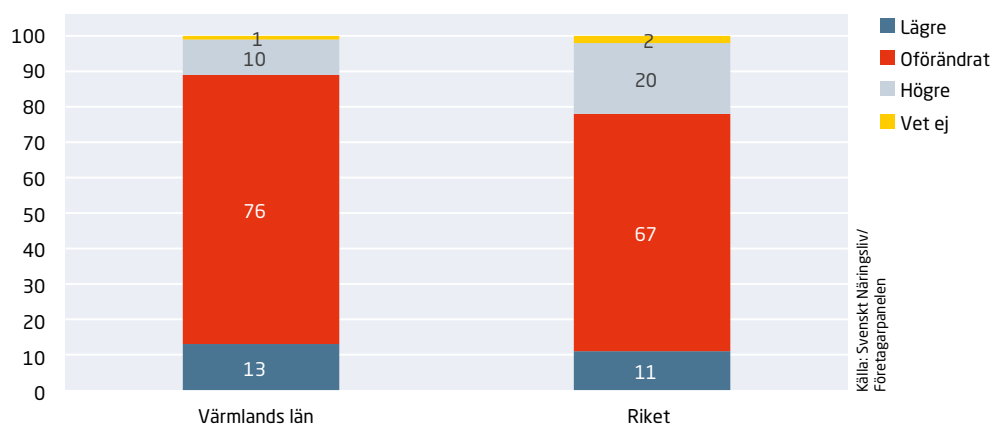

Diagram 32. Antalet anställda, om 6 mån (%).

Analys

Mycket är bra i Sverige och Värmlands län, men samtidigt finns en del utmaningar i framtiden – inte minst när det gäller företagandet. Företag och företagsamma människor lägger grunden för vår välfärd. Deras beslut om att växa, anställa, exportera, importera, bygga ut, investera eller avsluta sin verksamhet påverkar sysselsättning, skatteintäkter och vilket utbud av varor och tjänster vi har tillgång till. Företagarnas beslut om att göra just detta påverkas av omgivningen. Men det behöver bli tydligare att företag och företagsamma människor har stor betydelse för välståndet. Om inte politiker och beslutsfattare förstår sambandet däremellan – och sedan agerar efter det – blir möjligheterna till utveckling underminerade.

Nationellt

För att svenska och värmländska företag ska vara internationellt konkurrenskraftiga, och att nya innovativa företag ska växa fram, krävs åtgärder. Fram tills idag har vi sett flertalet företagarfientliga förslag och reformer som slår direkt mot små- och medelstora företag i Sverige. Politiken måste inse att höjda skatter och ökade kostnader för företag, samt att motarbeta den fria företagsamheten, inte är rätt väg att gå. Det kan snarare komma att hämma tillväxten och den grundläggande viljan till att starta och driva företag. När konjunkturen sviker i framtiden kommer vikten av reformer att bli allt tydligare. För just nu lever Sverige i en dopad ekonomi med extremt låga räntor.

När konjunkturen vänder kommer det bli allt mer viktigt att minska skattetrycket för att skapa tillväxt och jobb i svenska företag. Det, tillsammans med reformer på den svenska arbetsmarknaden, kommer att vara avgörande för att svenska företag ska vara internationellt konkurrenskraftiga och skapa tillväxt.

Det behövs framför allt lägre trösklar in på den svenska arbetsmarknaden för människor med låg utbildning och bristande arbetslivserfarenhet. En ny tidsbegränsad anställningsform kan utformas som utgår från nuvarande yrkesintroduktionsanställningar (YA). Lönerna tillåts att sättas lägre än nuvarande kollektivavtalade lägsta löner. Flexibiliteten ökas bland annat genom att utbildning kan förläggas utanför arbetstid. Dessutom saknar Sverige i princip en hel sektor med inträdesjobb till följd av höga ingångslöner, höga skatter på arbete och stelbenta regelverk för anställning. Enkla jobb växer fram om kostnaderna och riskerna för arbetsgivaren är betydligt lägre än idag. När arbetsmarknaden förändras i snabb takt av digitalisering och automatisering ökar dessutom behovet av flexibilitet.

Vi måste även komma till rätta med problem om tröghet på arbetsmarknaden och en tilltagande kompetensbrist. Detta är också något som kan leda till att färre företag väljer att etablera sig i Sverige, vilket i sin tur även bidrar till att vi går miste om arbetstillfällen och tillväxt. Genom att konkurrensutsätta förmedlingstjänsterna hos Arbetsförmedlingen skapas förutsättningar att erbjuda mer individuellt anpassat stöd och service som bättre matchar den arbetssökandes behov. Dessutom innebär det en möjlighet att ta tillvara andra aktörers kunskap och erfarenhet av matchning samt få tillgång till nätverk som inte finns hos Arbetsförmedlingen.

Energi har också en viktig roll i samhället. Trygga och stabila elleveranser har exempelvis blivit en självklarhet och en grundförutsättning för många samhällsviktiga funktioner, allt från betalningssystem, IT-lösningar och sjukvård. Kostnader för energi är en viktig del i Sveriges konkurrenskraft, framför allt för den tillverkande industrin som generellt sett använder mer el. För de företag som konkurrerar på internationella marknader är det mycket svårt att kompensera för ökade kostnader genom att höja priset på sina produkter.

Regionalt

När vi pratar om villkoren för företag och företagande diskuterar vi ofta regleringar på internationell eller nationell nivå. Men företagen verkar också i en region eller kommun där de fysiskt finns och där alla deras beslut om att växa, anställa eller lägga ned fattas. En kommun kan inte påverka vilka lagar som stiftas internationellt eller nationellt och de kan inte heller påverka den enskilda företagarens beslut om att exportera eller importera. Men vissa av företagens beslut om att växa, anställa eller investera kan kommunen påverka i allra högsta grad.

Vikten av dialog om förståelse

Det handlar om tillstånd och tillsyn, om bemötande och en tillförlitlig och snabb ärendehantering. Det handlar också om vilket utrymme kommunen ger till företagande inom traditionellt offentliga verksamheter och vilken bild skolan förmedlar av företag och företagande. Inte minst handlar det om attityder till företagande hos kommunpolitiker och tjänstemän men också i samhället i stort. Ett bra företagsklimat i Värmland börjar med att kommunerna förstår vikten av och vilken roll företagen har i det samhällsekonomiska kretsloppet. Att vara ute på företagsbesök och träffa företagare i deras vardag ökar förståelsen mellan kommun och näringsliv. Det är där allt näringslivsarbete börjar – att möta det lokala näringslivet och visa lyhördhet. Därefter startar en gemensam utvecklingsresa för ett bättre företagsklimat.

Kompetensförsörjning

De värmländska företagen upplever, liksom i övriga riket, stora rekryteringssvårigheter. Framst är det kompetens med yrkesutbildning och de tillverkande företagen som upplever bristen på ingenjörer av olika slag. Att rekrytera är många gånger ett angenämt problem och rekryteringsbehovet tyder ofta på att företagets produkter eller tjänster är efterfrågade. Men en bristande kompetensförsörjning kan i sin tur leda till att företagets konkurrenskraft och tillväxt hämmas.

För att klara företagets kompetensförsörjning på sikt krävs åtgärder som skapar en ny form av dialog och samverkan mellan företag och kommun. Där är det viktigt att ha en god grundförståelse för hur den värmländska näringslivsstrukturen ser ut. Allt ifrån hur branscherna är representerade och hur storleken på företagen ser ut. Det kan skapa bättre förutsättningar för utbildningssektorn och YH-utbildningar för bättre matchning mot näringslivet och arbetsmarknaden.

Det gäller att behålla den unga arbetskraften i Värmland. Där är samverkan mellan skola – näringsliv en viktig del för att ungdomar ska få chansen att lära känna näringslivet och dess möjligheter. En av de främsta är att kommunerna i länet samverkar som en enhetlig region med tydlig och följsam plan för att öka intresset för yrkesutbildningar, för att främja det lokala näringslivets kompetensförsörjning.

Värmland behöver fler arbetsgivare/jobbskapare

På arbetsgivarsidan i Värmland ser vi en äldre åldersstruktur jämfört med resten av Sverige, samtidigt som länet ligger lägre än riksnittet vad gäller yngre arbetsgivare. Det kan komma att påverka den framtida sysselsättningen inom det privata näringslivet. För att få fler att vilja ta ett tidigt arbetsgivaransvar – och möjliggöra för nya innovativa företag – krävs det förståelse för vikten av företagsamma människor och dess förutsättningar för att starta och driva företag i Värmland. Att öka intresset för entreprenörskap och företagande är viktigt – unga företagsamma människor är Värmlands framtid. Ung Företagsamhet är ett utbildningskoncept för grund- och gymnasieskolan som ger unga människor möjligheten att träna sin företagsamhet och sitt entreprenörskap.

Företagande inom skola, vård och omsorg

Drivkraften med vårdval i Värmlands län var valfrihet för varje värmlänning. Det gav också möjligheter för det privata näringslivet att vara med och utveckla vården. Både för patienten men också för medarbetarna. Men att vara först innebär inte att man kan luta sig tillbaka.

I Värmland finns ett stort antal privata företag på välfärdsområdet jämfört med Sverigesnittet. De bidrar till att hitta nya lösningar och öka produktiviteten, vilket förbättrar möjligheterna att nå de ambitioner vi har för välfärden. Dessvärre börjar privata aktörer uppleva en känsla av rivalitet mellan det privata och offentliga verksamheter istället för att arbeta tillsammans. Privata aktörer inom välfärden startar verksamhet för att de identifierat ett behov på marknaden och har en idé om hur de ska kunna höja kvalitén. Svenskt Näringslivs undersökning Företagsamheten 2016 visar dessutom att det i hög grad är kvinnor som startar företag inom välfärden. Det beror på att man oftast startar företag inom den verksamhet som man har erfarenhet, nätverk och kunskap om. Värmland måste våga göra ett omtag och förbättra dialogen inom vården. Det gäller även skolan och omsorgen.

Värmland är bra – går bra – ur många synvinklar. Men det räcker inte när alla andra kommuner, regioner och länder arbetar för att bli ännu bättre i konkurrensen om företagsetableringar, befolkningstillväxt och nya innovationer. För att fortsätta skapa tillväxt och jobb i hela regionen krävs en gemensam kraftsamling över kommungränserna, politiska reformer som främjar företagande och tillväxt. Värmland måste stå på tå och våga, för det krävs hårt arbete och en stark vilja för att bli bäst.

Källförteckning

Fakta om Värmlands län, Länsstyrelsen Värmland

<http://www.lansstyrelsen.se/Varmland/Sv/om-lansstyrelsen/om-lanet/Pages/index.aspx>

Befolkningsstatistik, SCB

http://www.scb.se/sv_/Hitta-statistik/Statistik-efter-amne/Befolkning/Befolkningens-sammansattning/Befolkningsstatistik/25788/25795/Kvartals--och-halvarsstatistik--Kommun-lan-och-riket/407449/

Lokalt Företagsklimat, Svenskt Näringsliv

http://www.foretagsklimat.se/varmlands_lan

Arbetslöshetsstatistik, SCB

http://www.statistikdatabasen.scb.se/pxweb/sv/ssd/START__AM__AM0401__AM0401N/NAKUBefolkningLK/table/tableViewLayout1/?rxid=31af17de-4df2-48aca8fe-1878bfd523a7

Ungdomsarbetslöshet, Ekonomifakta.se

<http://www.ekonomifakta.se/Fakta/Arbetsmarknad/Arbetsloshet/Arbetsloshet/>

Enkla jobb, Ekonomifakta.se

<http://www.ekonomifakta.se/Fakta/Arbetsmarknad/Sysselsattning/Lagkvalificerade-jobb-internationellt/>

Löneskillnader, Ekonomifakta.se

<http://www.ekonomifakta.se/Fakta/Arbetsmarknad/Loner/Loneskillnader-i-olika-lander/>

Arbetskraftskostnad, Ekonomifakta.se

<http://www.ekonomifakta.se/Fakta/Arbetsmarknad/Loner/Arbetskraftskostnader-internationellt/>

<http://www.ekonomifakta.se/Fakta/Arbetsmarknad/Loner/Arbetskraftskostnader-internationellt/>

Utbildningsnivå, SCB

http://www.statistikdatabasen.scb.se/pxweb/sv/ssd/START__UF__UF0506/Utbildning/?rxid=597591c3-4e65-43f1-b9de-7da95dba6c39

Utbildningsnivå, Ekonomifakta.se

<http://www.ekonomifakta.se/Fakta/Arbetsmarknad/Integration/Utbildningsniva/>

Rekryteringsenkäten 2016, Svenskt Näringsliv

https://www.svensktnaringsliv.se/migration_catalog/Rapporter_och_opinionsmaterial/Rapporter/rekryteringsenkaten-2016pdf_642897.html/BINARY/Rekryteringsenk%C3%A4ten%202016.pdf

https://www.svensktnaringsliv.se/regioner/varmland/rekryteringsenkät-varmlands-lanpdf_644969.html/BINARY/Rekryteringsenk%C3%A4t%20V%C3%A4rmlands%20l%C3%A4n.pdf

Företagsamheten 2016 Värmlands län, Svenskt Näringsliv

https://www.svensktnaringsliv.se/fragor/foretagsklimat/foretagsamheten-2016-varmlands-lan_641490.html

Befolkningsutveckling, SCB

http://www.statistikdatabasen.scb.se/pxweb/sv/ssd/START__BE__BE0101__BE0101A/BefolkningNy/table/tableViewLayout1/?rxid=ce294e12-cdde-45a4-8f4b-b18e71520cc0

http://www.statistikdatabasen.scb.se/pxweb/sv/ssd/START__BE__BE0101__BE0101A/BefolkningNy/table/tableViewLayout1/?rxid=ce294e12-cdde-45a4-8f4b-b18e71520cc0

http://www.scb.se/sv/_Hitta-statistik/Statistik-efter-amne/Befolkning/Befolkningens-sammansattning/Befolkningsstatistik/25788/25795/Kvartals--och-halvarsstatistik--Kommun-lan-och-riket/407449/

Sysselsättning, SCB

http://www.statistikdatabasen.scb.se/pxweb/sv/ssd/START__AM__AM0401__AM0401N/NAKUSysselAnkLK/table/tableViewLayout1/?rxid=008ccf52-b719-47df-8656-41de18c860c0

Sidor

Mer fakta och information hittar du följande platser:

www.foretagsklimat.se

www.eknomifakta.se

www.svensktnaringsliv.se

www.ungforetagsamhet.se

Fakta om löner och arbetstider 2016

Rekryteringsenkäten 2016

Företagsamheten 2016

Företagarpanelen 2016 Q4

En framtidsanalys av Jönköpings län 2017

En framtidsanalys av Västra Götalands län 2017

En framtidsanalys av Hallands län 2017

www.svensktnaringsliv.se

Storgatan 19, 114 82 Stockholm

Telefon 08-553 430 00